

Nemunas

Nr. 14
(863)

2013 m.
balandžio
11–17 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

M
a
e
s
t
r
o

4 p.

Zenonas VARNAUSKAS. „Motina“. 1942 m.

9 770 134 314 014

*Kaip toli nuviliojo mane
baltos viduržiemio šméklos:
kailiniuoti vyrai, apšarmoje
arkliai,
apyaušriu.*

*Girdėjau:
beldės kažkas į langą,
kuždėjo, dejavo,
paskui: sukalbėjo poterį.*

*Tėvas vienais apatiniais
basas per šaltą asla
nuėjo, atšovė duris,
pasémė kaušą vandens.*

*Girdėjau:
gérė svetys, tarytum nebūtu
géręs visq šimtmetį,
visq ilgą
pamékliau žiemą.*

Antanas GAILIUS

Narcizo FREIMANO nuotrauka

Jaras ir nebūtis

Ramūnas Jaras – tai toks menininkas, kuris yra ne toks*. Jo lyg ir yra, bet lyg ir nesimato. Apie tai, taip pat visai ne apie tai, štai mes ir kalbamės.

Bronius SILANSKO nuotrauka

– Jeigu man staiga reikėtų įvardyti dabartinių, ryškiausią po Baro, pogrindžio menininką, prisiminčiąjus, pone Ramūnai Jarai. Kadangi literatūra domiuosi kur kas idėmniai negu muzika, pirmiausia galvočiau apie šią sritį. Taigi literatūroje jūs esate lyg ir už oficialiosios kultūros demarkacinių zonų. Jūsų bijo pareigingos bibliotekos tetutės, o Raštojų sajunga niekada nekvietė į tamstos kūrybos vakarą. Ar tai jūsų sąmoningas ejiamas? O gal, priešingai, jaučiateis sulaukiantis pernelyg mažai kultūrininkų démesio?

– Nesu ryškiausias. Bent jau nesiekiau tokis būti. Nežinau, ar ir Baras ryškiausias. Nežinau, kas buvo ryškesnis, alkoholis ar jis. Nesu už ribų. Taip, provincijos bibliotekininkės lyg ir bijo manės, bet provincija – tai taip gražu. Be to, mentalitetinis atsilikimas dėl komunizmo itakos jau nyksta, tad juo reikia tik džiaugtis. Raštojų sajungos neprasiavu rengti kūrybos vakaro, taigi ji ir nerengė. Ar prašysiu – nežinau, nes kaip gali ką nors žinoti žmogus, kurio nėra? Manės nėra. Turiu pranešti, kaip nėra ir pasaulio. Taipgi ir ano pasaulio, nėra ir nebuvimo. Tai ką čia?

– Ar galite plačiau pakomentuoti tą asmens ir meno nebuvimo idėją?

– Labai senai žinoma, kad iš klausimą „Ar kas nors kada nors yra?“ galima atsakyti tik – ne. Štai tai ir turėjau omeny.

– Ką manote apie maištą? Ar jis prasmingas šiuolaikiame kultūros diskurse?

– Nemégstu maišto. Kartais įkvėpdavo „draugeliai“. Tai tuščias reikalas. Prieš ką verta maištauti? Prieš maišą? Kaip matote, čia jau nesilaikau nuomones, kad nieko nėra, čia jau darau prielaidą, kad egzistuoja maišas. Menas jau išmoko maištą ir maišą su maištu susijusiu idėjų. Menui dabar reikia išnaudoti nebuvimą. Įtariu, kad žinau, kodėl to klausiate – laikote mane supermaištininku. Bet taip nėra. Mano naujojamos kitokios nei išprasta išraiškos priemonės, temos, ypatingesnė melodika yra tokios todėl, kad geriausiai išreiškia tai, ką noriu pasakyti.

– Kas šiuolaikinėje lietuvių literatūroje jus labiausiai siutina?

– Neskaityau šiuolaikinės lietuvių literatūros, geriu. Bet galu pasakyti, kas manės nesiutina, – Donaldas Kajokas, kuris iš esmės yra mano literatūros mokytojas. Tai buvo senokai – jis pasikvietė mane į redakciją ir nagrinėdamas mano poeziją rekomendavo, ką keisti. Panašių atvejų šiai laikai pasitaiko labai retai.

– Jūsų muzika ir tekstai šlejiasi prie avangardinės estetikos. Avangardizmas dažnai pasižymi ir tuo, kad menininkas savo manifestacija ir gyvenimo būdu pats tampa meno kūriniu. Štai jūs sąmoningai slapstotės – slepiate veidą po kaukėmis. Tai irgi tampa pasirodymo, asmens mitologijos dalimi. Ar kada nors sulaiksime jūsų veido atidengimo? Koks šio sumanymo tikslas?

– Ne, aš ne meno kūrinx. Aš tik žmogus. Vaikštai kaip visi, turiu batus kaip visi. Sulaiksime mano veido atidengimo, sulaiksime, nors jo ir neslepiu. Taip išreiškiu komuso, kuris sako: turi skambeti garsas, o ne veidas. Garsas bus švaresnis, jei jis atliks tuštuma.

zika. Kūryboje mėginu išreikšti rimtus dalykus. Kaip, pavyzdžiu, į Romui Kalantai skirtą klasikinės muzikos kūrinių galėjau įpinti ironiją? Yra rimtų dalykų, kuriuos geriu, todėl atitinkamai apie juos ir kalbu.

– Esate žinomas kaip eksperimentinių festivalių Kaune rengėjas. Kuo „Sumirimasis“ skiriasi nuo anksciau buvusių? Kada jis atsirado ir kokia pagrindinė jo idėja?

– „Sumirimasis“ gimė 1996 m. Iki šiol ir tėsiasi ta pačia neordinarios idėjos linija. Tos idėjos „vibe“ galite pajusti apsilankę festivalyje.

– Kaip vertinate dabartinę muzikos situaciją Lietuvoje?

– Nevertinu, geriu.

– Už ką gerbiate?

– Už jos nuoširdumą, polėkį ir gėri. Taip pat už meilę ir sviesą.

– Apie tai, kad Kaunas yra miestas „slaunas“, buvo vienas jūsų „gabalas“. Kokiu Kauno priviliumu Lietuvos atžvilgiu įžvelgiate? Ar jums čia pakanka vienos savo kūrybiniam sumanymams įgyvendinti ir laisvalaikiui praleisti?

– Kaunas – antras pagal dydį Lietuvos miestas šalies centrinėje dalyje, Nemuno ir Neries santakoje. Svarbus pramonės, transporto, mokslo ir kultūros centras, Laikinoji sostinė. Kauno apskritis, Kauno miesto savivaldybės, Kauno rajono savivaldybės, arkivyskupijos centras. Taigi nemažai privalumų. Bet, kita vertus, nusikalstamumas aukštas. Kaunas turiapti Lietuvos avangardo sostine, taip pat Europos ir Paliako avangardo sostine. Vis dėlto čia keblu kokybiškai praleisti laisvalaikį, gerų kavininių, renginių, bouldingo klubų, picerijų, kitų krūtytūso vietų labai trūks ta, todėl laisvą laiką visada leidžiu Pasvalyje.

– Jūs ne tik menininkas, bet dar ir meditacijos mokytojas. Prašau paaškinti šią savo trajektoriją, kuri įdomiai dera prie kitų jūsų užsiėmimų.

– Tai, ką pasakysiu, prašyčiau vertinti ne kaip ironišką atsakymą. Meditaciuose užsiėmimuose pranešu tik apie demistifikotą, t. y. tą meditaciją, kuri yra nesektantiška, nevaidinu ekstrasenso ar kokio guru. Apgairestaudamas turiu pastebeti, kad meditacija ir panašūs dalykai tapatinami su nesąžiningumu ir beprasmiu mistifikavimu, nes dažnokai taip ir yra. O iš tikrujų jū gali pagerinti gyvenimą, mes žinome, kad jū ją panašios ir kai kurios Vakaruose sukurtos, moksliainis pagrindais pagrįstos sistemos, pavyzdžiui, autogeninė treniruotė. Esu labiau už mokslių metodą nei už mistinį. Tiksliau, esu prieš mistinį. Manau, kad sektantiškais būdais dėstoma meditacija gali ir pakankt. Pats buvau sektuoju, tad daugiau nenoriu.

– Kokias skaitote knygas, kokius filmus žiūrite ir kokią muziką pastaruoju metu klausote? Šis atsakymas smalsesniems skaitytojams turėtų skambeti kaip rekomendacija.

– Skaitau „How to Avoid Huge Ships“. Tai neįkainojama dokumentinio pobūdžio knyga, detaliai nurodanti, kaip išvengti didelių gabaritų laivų. Autorius – Johnas W. Trimmeris. Tai – genijus. Šiurpi ir stiprėjanti yra didelių laivų įtaka mūsų gyvenimui. Jū daugybė mūsų visuomenėje, nei televizija, nei kitas nuo jū negali išgelbėti. Apgaulė slipy tame, kad dideli laivai paprastai atrodo spalvingi ir krūti. Tačiau tie, kurie iš arčiau su jais susipažino, liudija, jog dideli laivai – tuščiaviduriai ir bedvasiai. Ši knyga padėjo man išvengti ne vien didelių laivų, bet ir kraštutinio neigiamo požiūrio į juos: išmokau vertinti be pykčio, sąžiningai, nesmerkdamas. Dėl šios knygos ižvalgų esu įsitikinęs, kad mano vaikai, susidurę su jais, priims protingesnius sprendimus, nei aš, pirmą kartą pamatęs didelius laivus. Filmų pasaulyje žaviuosi „Bonzo Goes to College“. Tai yra pripažintas, geriausias visų laikų filmas.

– Ir pabaigai. Ko palinkėtumėte lietuvių literatūros kritikams?

– Pažinti Kristū. Kristaus pažinimas, patikėjimas Juo yra išsilaisvinimas nuo to, kas kankina šiame pasaulyje.

* Savo kitoniškumą pats aprašo tinklalapyje: <http://www.jaras.info/EN/index-uk.php>

Kalbėjosi Jurga TUMASONYTE

4 Vyksmas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Lokalu, globalu, o tada atvirkščiai

Francescos Galliani paroda „Atminties išlaisvinimas“ Mykolo Žilinsko dailės galerijoje, regis, šiek tiek ne savo aplinkoje, tačiau jei jau tokioje atsidūrė, tenka ją priimti senosios dailės harmonijos apsuptyje. Net parodos kuratorius Enzo Fornaro prisipažino, jog „Atminties išlaisvinimas“ šioje erdvėje atrodo kiek provokuojamai. Gal ne tik joje, nes, jei lygintume su ankstesnėmis kuratoriaus rengtomis parodomis Kaune, yra tikrai rėksmingesnė. Gyvas nervas eksponuojamuose darbuose veriasi iš gyvenimo didmiesčiuose patirties. Atrodo, autorei tai yra tikras išbandymas, susijęs su skaus-

mingais išgyvenimais (tikėkimės, jog ne tiesioginiai). E. Fornaro, viešėjęs Kaune ir pristatęs F. Galliani darbus, patikino, kad tokie miestai ir jų problemos tikrai egzistuoja, nors mes, mažų miestų gyventojai, gal jų ir nejuntame.

F. Galliani gimbė 1962 m. Italijoje, bet būdama devyniolikos persikėlė į JAV. Čia ji studijavo Vašingtono Corcoran meno mokykloje, dabar gyvena ir dirba Niujorke. F. Galliani yra tarptautiniu mastu pripažinta menininkė, kurios darbai eksponuojami visame pasaulyje ir net šalia didžiausių meistrų – Helmuto Newtono, Roberto Mapplert-

horpe'o, Pierre et Gilleso, Davido LaChapelle'o, Joel-Peterio Witkino, Man Ray'aus ir Marinos Abramovic – darbų.

Jei tekštų apibūdinti F. Galliani kūrinius trumpai ir aiškiai, tikriausiai tekštų vartoti šiuo metu itin populiarų įvairių stilių ir technikų sintezės terminą, bet jis toks platus, kad beveik nenaudingas. Dabar taip dirba daugelis. Tuomet galime mėginti detalizuoti: autorės darbuose fotografija naudojama lyg pagrindas, ant kurio klojami visi kiti labai skirtinti sluoksnių: tapyba, piešinys, kolijažas, įvairiausi užrašai ir t. t. Pasak menininkės, galimybė studijuoti daugelį dalykų – nuo fotografijos iki tapybos, nuo grafinio dizaino iki anatomijos, nuo spalvų teorijos iki trimacijos dizaino – padėjo tvirtą pagrindą ir paskatinio kurti mišria technika. Ir dar neslepia, o beveik demonstruojama Roberto Rauschenbergo itaka.

„F. Galliani ant kūrių rašydamas žodžius ir frazes jau sukurtam darbui suteikia daugiau intymumo, panaikina bet kokį atstumą tarp žiūrovo ir meno kūrinio. Jos kūryba – tai vidiniai proto, troškiniai, aistros ir jausmų vaizdiniai“, – teigia E. Fornaro, tačiau minimi žodžiai ir frazės kartais tampa netik suartėjimą ar supratimą lengvinančiu įrankiu, o tikra šifruote, kuri ne tiek atskleidžia ir parodo, kiek intriguoją ieškoti ir suprasti. Juk prasmė dažnai lieka asmeninė ar kontekstinė, stebėtojo užduotis ją apibendrinti ir aktualizuoti. Tiesa, tam tikrą (kad ir koks jis būtų) menininkės ir žiūrovo santykį jos vis dėlto kuria. Plakatiniai šukiai, o gal

Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

Maestro

Kauno paveikslų galerijoje nuo balandžio 5 d. – vėl retrospektyvinė jubiliejinė paroda, šikart apimanti visą dailininko Zenono Varnausko gyvenimą nuo 1923 m. iki pat 2010-ųjų. Šiemet balandžio 4 d. Z. Varnauskui būtų sukakę 90. Parodos sudarytoja, menotyrininkė Rasa Andriušytė-Žukienė ją pristato kaip dovaną mažai įvertintam, tačiau vienam reikšmingiausiai Kauno menininkui bei vienims jo esamiems ir potencialiems gerbėjams. Ekspoziciją pradeda jaunuolio nuotrauka ant vadinausio Peleđų kalno, o užbaigia jau kiek gyvenimo nuvarginto menininko fotografija, kai būties ratas lemtingai užsidaro. „Zenonas Varnauskas – Kauno mokyklos maestro“ – parodos kuratorė teigia

sąmoningai vengusi Kauno meno mokyklos pavadinimo, kuri brutaliai išbraukė sovietinė sistemą.

1940 m. Ž. Varnauskas išstojo į Kauno meno mokyklą, tačiau dėl nepalankiai susiklosčių istorinių aplinkybių baigė jau sovietinį Taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą. Studijavo tekstilę ir grafiką. Žinoma, kaip teigia R. Andriušytė-Žukienė, ryšiai su tarpukario Kauno meno tradicija ne taip greitai buvo nutraukti, todėl dailininkas pradžioje vis dar studijavo pas senuosius meistrus, dėsciusius ir ankstesnėje mokykloje: Viktorą Petravičių, Adomą Galdiką, Liudą Truiķį. Tikriausiai todėl Ž. Varnauskas taip ir netapo socialistinio realizmo dailininku, niekada nebuvę „oficiozinis“ autorius.

1950 m. net ir Taikomosios dailės institutas, kuriamo dėstė dailininkas, išnyko, buvo iškeltas į Vilnių. Todėl nuo 1959 m. Ž. Varnauskas ēmėsi savo

Jaunystėje ant Pelėdų kalno.

didžiosios idėjos – vėl Kaune atkurti aukštąsias dailės studijas. Nors visą laiką teko laveruoti tvyrrant nestabiliai atmosferai, šios studijos veikia iki šiol, ir už tai esame dėkingi Z. Varnauskui, ne tik vadovavusiam, bet ir dėsciusiam tapybą, piešimą, kompoziciją.

Pedagoginiais menininko nuopelnai be galio svarbūs, bet šiuo metu galerijoje galime džiaugtis ne jo ugdytiniais, o paties paliktais darbais.

Parodos centre – 1942 m. nuaustas pirmasis gobelenas, kuris žymi kūrybos pradžią. Eksponuojamai pirmi pokariniai peizažai, kurie atrodo itin ramūs ir harmoningi, turintys senosios Kauno dailės mokyklos stiliums atspindžių. Tekstilė (kurta XX a. 5-7 dešimtmeciais) – gobelenai, kilimai, lovų užtiesalai, grindų takai – visa tai, ko, pasak parodos sudarytojos, dabar beveik nepastebime tyrinėdami anu metu meno tradicijas. Tuomet iš kūrėjų be-

„Aktas 74“.

„NYBW 84“.

ir intymiai tariamos frazės (tonas tik intuityviai nuačiamas ir asmeniškai formuluojamasis), gana atsainiai ištapytos pirštais, aiškiai krypsta socialinės problematikos link. Ir labiausiai skleidžiasi Niujorką vaizduojančiuose darbuose. Šiame mieste autorė studijavo, vėliau dirbo, žodžiu, su juo ilgai nuaugo, todėl skaudžių dalykų pamatė daugiau nei kituose. Narkotikai, prekyba kūnais, varotojiškumas ir nuasmenintas žmogaus statusas megapolyje – visa tai, ką blogiausio galime įsiva-

duoti, užpuola mus iš F. Galliani kolijažų, kurių atvaizdai mėgina pulti dabarties, praeities ir iliužinio pasaulio nuotrupas. Kartais jos dėliojaamos sekant labai savotiška autorės nuoauta ir, regis, viškai nemotyvuotai, keistai neakcentuojant jokių galimų paralelių ar sasajų; kitur beveik prikišamai ir tiesmukai baksnojama į tam tikrus dalykus, kuriuose, kyla įtarimas, kažkas supinta ne taip, kaip regi tiesioginis žvilgsnis. Pavyzdžiu, praeities idealizavimas ir priešpriešinimas nuskurdusiai šian-

dienai, klasikos ir kasdienos grubumo disharmonija.

Kaune pristatomų darbų pagrindas – eksponuojamas (visomis įmanomomis prasmėmis) kūnas. Jis „apsivėlęs“ įvairiausiais autorės vaizduotės sukurtais ir iš visuomenės normų, įpročių, gyvenimo būdo ateinanciais atributais, skaudžiai išraižytas tapybinių potėpių. „Vaizdai tampa darbais tuo momentu, kai atmintis pradeda keisti vaizdą. Tai, kas neįvyko, tampa taip pat svarbu kaip ir tai, kas tikrai atsitiko. F. Galliani darbuose nugula įvykiai, kurie iš tikrujų netapo istorija, bet paliko impulsus, virpesi ar pėdsakus“, – ant kelio mėgina užvesti E. Fornaro, nes stebint F. Galliani kūriinius išties nepalieka jausmas, kad jie nėra iki galo „suvesti“, kažkas juose sąmoningai ar nesąmoningai nepadaryta, neužbaigta. Begalinė stilistikų įvairovė, techninės subtilybės, intelektiniai ir estetiniai sluoksniai gula šiek tiek nedarniai. Kyla įtarimas, jog stilius kuriamas iš sąmoningo stiliaus nebuvimo, jo ignoravimo, net „prasto skonio“.

Tačiau tokis „andegraudinis“, purvinas yra tik Niujorkas. Rytų salys, kuriose lankesi autorė, spindi gana vaiskiais, nors ir ironija spalvinamais paviršiais. Nieko gero laukti, tiesa, ir čia neverta.

Kuratorius teigia, jog šiuo metu menininkė dirba visai kitaip – lankosi įvairiose pasaulio vietose ir tyrinėja šokį, judesį. Tačiau kol si paroda keliauja po kitas sales, galime išlaisvinti atmintį taip, kaip mums siūlo ankstesnė F. Galliani.

veik reikalauta buičiai pritaikytų meno kūrinių, skanduotas šūkis „Menas buičiai“. R. Andriušytė-Žukienės manymu, į tekstilės pramonę patekę interjerams skirti menininkų darbai – kol kas menotyrininkams neatskleisti kladai.

Šiandien rengiamos tekstilės bienalės, kuri jau visiškai pakeitusi šios meno šakos sampratą ir technikas, kontekste Z. Varnausko audiniai primena seną pageltusių nuotrauką, kuri skatina sentimentus ir prikelia praeitį. Vis dėlto ritmizuoti, atskartojantys raštai, stilizuoti liaudies ornamentai bei simboliai mums siejasi ir su praeitim, ir su šiandiena. Ši patirtis jau iausta į nūdienos menininkų suvokimą arba tiesiogiai atsikartoja naujose tekstilės technikų transformacijose.

Z. Varnausko tapyba unikali jau vien todėl, kad išlikusi ant popieriaus lakštų, daug trapesnių ir, deja, menkiau vertinamų nei drobė. „Šiandien

galima teigti, kad kaip tapytojas Z. Varnauskas buvo modernus eksperimentuotojas – ne tik tapė, bet ir aktyviai veikė nedidukėje tapybos plokštumoje: liejo, varvino dažus, draskė ir klijavo, trynė ir skutinėjo paveikslų paviršių, keisdavo jį be gailėscio. Z. Varnauskas Kaune gilinosi į Paryžiaus mokyklos dailininkų reprodukcijas (originalai buvo beveik nepasiekiami), prisimindavo Kauno meno mokyklos dėstytojų, regėjusių Paryžiaus meną, jam duotas pamokas“, – teigia R. Andriušytė-Žukienė. Menotyrininkė stebino dailininko pasirinkimas tapti skleidžiant tik dvi jam artimas temas „Motiną ir vaiką“ bei „Nemuno krašto žmones“, kurios susiejo ir peizažus, natūrmortus, ir portretus. Gali būti, jog tai apsisprendimas ieškoti neatrastų dalykų, technikos niuanšų, subtilybių, kai buvo galima atspalaiduoti ir išsėtis, nes popieriaus lakštas nekelia tokios įtampos ir atsakomybės kaip ant porėmio užtraukta drobė. „Tapyba apie tapybą“ – tokius bandymus įvardija šiandienos menotyrininkai, tyrinėjantys praktines kūrėjų technikos studijas, jų subtilybes, neatrastas galimybes.

R. Andriušytė-Žukienė, rengdama ir aptardama parodą, akcentavo ne tik individualią menininko raišką, bet ir jos sasajas su to meto Paryžiaus dailininkais. Idomiausia, kad jų Z. Varnauskas tuo metu tikriausiai net nebuvo matęs. Taip per vieno autoriaus kūrybą Kauno meno mokyklos tradicija susiliejo ir su *Ecole de Paris* kryptimi.

Didžiulė paveikslų ekspozicija, vis atkartojanti tuos pačius negausius motyvus, nesukuria jokio monotonijos išpūdžio. Neįprastos formos, besikeičiančios ir įvairuojančios koloristikos dermės, keisti jų mišinai, netikėtos popieriaus faktūros kviečia tyrinėti kiekvieną darbą kaip naują tapybinį nuotyki. Nedidelis plotas ir technikos ypatumai žadina keistą distancijos jausmą, kuris tarsi atitraukia stebėtoją nuo mentalinių pastangų ir aktualizuoją estetinius potyrius.

Parodą papildo ir kruopščiai surinkta faktinė medžiaga: nuotraukos, dokumentai, karikatūros. Net keletas asmeninių menininko daiktų, kurie kartu su šeimos narių tapytais dailininko portretų etiudais kuria kiek jaukesnę galerijos atmosferą. Tiesa, taip kaip namuose ar dirbtuvėje nepasijunti, nes paveikslų vaizdai nuneša į daug platesnes erdves, kurios čia yra svarbiausios.

6 Kūryba

Jonas KALINAUSKAS

šakelė brėžianti vandenį

I

*į mane krintančios varpinės
keistas gaudimas
atvirkščiai sukabintų varpu
moters žvilgsnis pro langų vitražą
i būrelius ožiukų išvestų pasivaikščioti
vilniau dar nenuiek kaip mane susiradai
pasilenkus ties šiuksliadėže pakėlei
ir pasodinai ant suoliuko sereikiškių parke
idėjai į delną sidabro monetą
su žygimanto atvaizdu
ją padovanojau pirmam sutiktajam
buvo tai simonas stanevičius
o počiobutas paskolino lietsargi
sako jonuk peršalsi jau pagėla mūsų vilniuje
tai matai kaip kruta ta šakelė panirdama
i vilnelės vandenis tai aš teplaukiu
suvalkietiškai skiemenuodamas
tavo amžiną atilsi*

II

*kvapas pelėsio
iš bažnyčių rūsių ką jie slepia įsiklausyk tarsi
esi čia jau buvęs tą dieną tą valandą tą minutę
klauseisi mišparų gaudesio vargonų triūbom
tekėjo liepų medus visi su mažom stiklinaitėm
tik gaudė tik čiulpė tai tu esi vilniau
visų šventųjų su svetimų kraštų peteliškėm
uzneštom vėjo gūsio
imbiero ir cinamono dvelksmo
o kartu visa sumaišius tu esi debesis
kuris neša mus per europą
lyg gerają žinią kad nesame žiaurūs*

III

*pasivelinę šnabždokai
jau kartoti lyg supeliję perai
mane gena tam siais
slidžiais tuneliais
i miegančių šikšnosparnių peryklas
ir visai pliką užrakina
tuščioje šlapioje menėje
pilnoje sparnelių plazdėjimo
mindaugo karūna iš mėlynos druskos
nučiupinėta*

*suskilus per masonų apeigas
iki kito atotirpio
šimtmečio kito
kokš skirtumas amžinybėje*

*apie mane niekas
nieko gero nežino
visi artimieji bus išėję duonelaičiauti
vagom į vakarus
žvangindami vėjo pentinalis
skiemenuodami pakeliui
užmirštas grėsmes
čia dalijasi viksvos ir vilkdalgiai
kitus vardus
kuriuos susigalvojom išėję
ramunėlėm ir vieversiais
ne mūsų žemėj
kontekstų prietemoj
vilk takiai virte
nebeįskaitomi
neatpažįstami*

*labas ir sudie ir kvapnieji gvazdikai,
Danute, vynmedžio pavėsiuose amžinai
kas nors turi nutikti
nes lauki dar vieno
o tas stovi už nugaros ir šypsosi*

tėvas

*atėjės aplankyt
sekmadienius repetuojančių vaikų*

*tai buvo smagumėlis
žiūrėti į gražuoles
besimaudančias nemune
bėgančias vandens paviršiumi
virpančias virš bangų
pro ievų putas
lyg jaunamartės
ko ieškojot
žolėse paraščių*

*su bučiais be žuvų ir ikrų
drebančiom širdutėm
sužmogindamos jusles
pakeldamos galvas
virš vandens
žiūrėdamas ano kranto pusėn
ar kas nemato*

*paskui palenk davot
garbanotus gulbių kaklus
i šešeliuotą vandenį
ir nuplaukdavot pasroviui
su visam*

surasdavo jus netycia
marių dugnuose
sidabro negatyvuose

baltasias gulbes
apautas raudonais bateliais

tik šlapias dalgis
juos visus paženklinia
ir grąžina į kultūrinius sluoksnius

mergaitė pabunda
ir jaučia kaip jos vaikelis
kurio dar neįtarė
net nebuvvo sapnavus
atsimerkia
pasiima obuoli

ir sédédama ant šlapios aslos
nusėtos mirusiomis bitėmis
prakanda

ir tada atsitinka
vasara
vasaros pabaiga
o tas ilgesys
nupjautos žolės
tai mums patinka
kas baigiasi
ir negali prasidėti

šiąnakt
atslinks miegapelės
keičiančios mano tapatybę

atėjau verkdamaS
neturėjau kitos išeities: kaži kas traukė iš apačI
os bet iš viršaus žymiai stipriau daugybė rankU
pirštų šypsenų žiedadulkėm aplipės torsas įgaV
o visas žemiškas savybes formas atkriaulklejō P
risitaikė prie naujos šviesos laužiančios spinduliuS
akimirkniu mačiau kaip skyla kalnų ledas užS
iveria vėl užkriaulkindamas senatvės įprociauS
norą nieko neveikti gervazas to tik ir laukiaA
čiuopdamas kišenėj prakeiktą raščiuką veriA
si šit linksmės kalnas kvaša onutė vėl juokiaS
i į jos burną marma juodas vanduo pasiimdamaS
miestus karo įrankius žmogeliukussss dabar štaI
po šiuo akmeniu tarsi įgręžtas laukiu sau patogauS
kito pavidalo žinai kad naivu tiketi sauskelnėM

į kaulus smelkiA
si drėgmė ir šaltis į knygas raštingos kandyS
nes juk nesu iš tų kurie verkia ir nurzgia turiu P
adidinantį stiklą su netikro aukso grandinėL
e šiukslyno talismaną kuris gali padėiI
tapti erhercogu ar M
isteriu be skrybélés tik turėk susimildamas K
okį durnumą netinkantį visuotiniam šurmuiL
iui post ir kičui su šermuonėlio kailiais iš L
eonardo paveikslø Viešpatie atleisk man K
ad taip gražiai atrodau veidrodžio rémuose Š
ukes begalinės laimės trupinius iš černobiliO
parduodu tam tikrose vietose kurias žino taM
tikri veikėjai be pasų jie patikrina ir mano B
ites apsigyvenusias ausyje tranus ir nenumatY
tą rudenį vieno pažistamo šešėlio viduje

privalau grižti į metaforą
jos efemerija
neapibrėžtumą
laukinį grožį
ir abejonę
priešpriesą
susitaikymą
baltąją mirti
tik taip galésiu pasakyti
kad esam beviltiški kvailiai
stingstant grimasoms veiduose
galuojamės
kad negalime pasiimti
VISKO
ką tik būtų galima atrajoti
sušlamščiam
priešpiečių baltąją leliją
iki jai prazystant
šviesiausiam sekmadienių kambarį
būtajam karstiniam laike

Narciso FREIMANO nuotrauka

Tautvydas NEMČINSKAS

Viešumo ir intymumo pinklėse

Senos socialinės tvarkos ryšiai sutrupėjo: rinka sugriovė tradicines tautines normas ir pradeda griauti viešo ir privataus gyvenimo reikšmes, kurios buvo giliai išišaknijusios socialiniuose santykiuose ir kultūriniuose objektuose.

Artūras Tereškinas

I. Vardas

Kažkada senovės Indijoje tikėta, jog nevalia sveitimam žmogui atskleisti savo vardo, kad jis tuo nepasinaudotų ir tau nepakenktų. Jei išsiduosi – tai ir priešas tave nugalės. Sąsajų su šia mintimi galima rasti ir daoizmo aforistiniuose posakiuose:

„Dao, išsakytas žodžiais, nebūtų begalinis Dao. Ištartas vardas nebebūtų begalinis vardas“, „Išmintingas žmogus gyvena neveikimu ir moko nesakymu“, „Žinantis nesako, sakantis nežino“...

Kai kurie europiečiai (kultūros žmonės – ypač) tik gyvenimo ir karjeros saulėlydyje užsiskleidžia vienatvėje, neišlisdami į dienos šviesą, o tuo labiau – į viešumą... Galbūt šią „versiją“ prisiminės Ričardas Gavelis ir paraše romaną „Sun-Tzu gyvenimas šventame Vilniaus mieste“? Žinoma filosofė Jūratė Baranova, fiksuodamas šį į knygos siužetą įpintą fenomeną, rašo: „Kiekvieno žmogaus vertė, sako autorius, priklauso nuo jo atpažinimo laiko. Nuo to, kaip ilgai tas žmogus gali (...) būti neatpažintas. (...) Nes tik taip padidėja galimybė laimėti savo gyvenimo žaidimą ar karą“ (J. Baranova. „Meditacijos“: tekstai ir vaizdai. – Vilnius, „Tyto alba“, 2005).

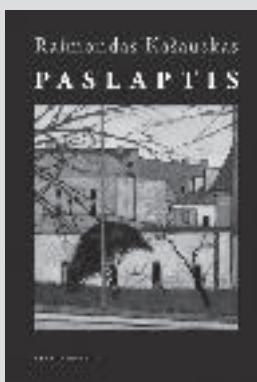

II. Reklama

Bet mūsų laikas siūlo priešingą dalyką – visų gyvenimo sričių išviešinimą. Tai matome įvairiuose TV šou, TV reklamose, spaudos puslapiuose (ypač žurnalų viršeliuose). Prancūzų semiotikas Ericas Landowski sako, jog „visai neatsitiktinai reklaminio įtikinėjimo ar veikiau gundymo strategijos taip dažnai pirmenybę teikia intymioms mizanscenoms: jose pristatomomai tai, ką galima pavadinti užvaldymo būsenomis, ar bent jau (...) stengiamasi pagauti mūsų žvilgsnį, sudirginti visą mūsų jutimiškumą, naudojant tai, kas intersubjektynuose santykiuose galbūt labiausiai „jaudina“, t. y. akivaizdžiai parodant būtent kito subjekto jaudulį, kai jis patiria save vien kaip ījaudrintą kūną...“ (E. Landowski. „Kūno scenografijos reklamoje“. Is knygos: „Kūno raiš-

Etažerė

Raimondas Kašauskas „Paslaptis“:
romanas. – „Versus Aureus“, Vilnius, 2012.

Kiekvienas gyvenimo laikotarpis nusipelno būti aprašomas, ir tikiu, kad autorius gali perteikti tokį paveikslą, kokiį jis padeda atverti patirtis. Raimondas Kašauskas monumentalais pasakojimais jau keletą metų mėgina apčiuopti laiką („Laukimas“ (2007 m.), „Badas, arba žalai akiniai arkliams“ (2009 m.). Naujasis romanas „Paslaptis“ siūlo į jį pažvelgti iš dar vienos pozicijos. Šiame kūrinyje atsigréžiama į seimatę, o ji atskleidžiama Vytauto Norvaišo – priimirsto rašytojo idealisto – paveikslu. Sulig ilgteliais, vaizdų, atspalvių ir minčių prisodrintais R. Kašausko sakiniuose viena veikėjo gyvenimo die-

na išsitempia, neišsitekdama dabarties rėmuose. Tekstas atsiveria kaip vidinio gyvenimo regimybė, kurioje savaip adaptuotu „prustišku metodu“ supinami pagyvenusio vyro prisiminimai, mintys, vaizduotės ir pasamonės vyliai. Asociatyviai besikeičiantis siužetas skaitytojų veda nuo nubudimo kažkuo prieš keliasdešimt metų, nuo neskubrausėjimo į sostinės aikštėje vykstančią mugę prie Saušio 13-osios laužų; nuo buvimo „dabar ir čia“ prie vis išryškėjančio disociacijos momento: „Tarsi atsisirkdavo nuo savęs paties, palikdavo save lygutyrantį svetimame kūne, o pats pereidavo į kitą,

Manau, į „Paslaptį“ galima žvelgti kaip į žmonių kartos, aktyviausius metus pragyvenusios so-

Narcizo FREIMANO nuotrauka

ka šiuolaikiniame socialiniame diskurse“. – „Baltos lankos“, Vilnius, 2007). „(...) idant per moterų geismas būtų nukeltas į prekę...“ – reziumuoja ką tik minėtos knygos sudarytoja Nastazija Keršytė.

Visiskai panašių pastebėjimų galite rasti ir garsioje vokiečių filosofo Peterio Sloterdijko knygoje „Ciniškojo proto kritika“: „Šių laikų žiniasklaidos priemonių ir madų civilizacijoje viešpataujančios atmosferinis kosmetikos, pornografijos, vartojimo, iluzijų, manijų ir prostitucijos mišinys, kuriam būdinga krūtų rodymas ir vaizdavimas. Prekių pasauluje be jų atrodo niekas neįmanoma.“

III. Internetas

Visi mato, jog reklama tapo viena svarbiausių drastiško intymumo išviešinimo sričių. Ki-

vietmečiu, liudijimą. Tačiau man, jau nepriklausomybės vaikui, ne visada paprasta rasti santykį su tokio pobūdžio teksta, mat kartais atrodo, kad į šiandieną žiūrima vakar dienos akimis, aštriai juntant pokyčius. Pasakojime jungiami senyvo žmogaus prisiiminimai parankūs ne vien siekiant parodyti, koks gali būti žmogaus dvaisinis pasaulis, bet ir norint išnarsyti įvairius praėjusio amžiaus tarpsnius. Jie iliustratyviai apšviečiamai veidmainiškos politikos, galios savybių, kintančios ekonominės realijų. Tad ir vienuomenė reikalingo svarbaus rašytojo veiklos supratimas skaudžiai dunksteli į kietą dabartį. Romano pulkas artimas realistiniam pasakojimo būdui, kuriam asociatyvumas svarbus kaip priemonė, padedanti autorui paberti subtilių užuominų (pvz., apie Naująją Vilnią), o kartu išsamiai papasakoti viską apie pragmatiškėjantį pasaulį, nepalikti paslapties. Justi, kad vis dar tebéra reikšmingas vėluojantis patriotinis tonas, tebeskambantis taip aidžiai, donkichotiskai tarsi prieš porą dešimtmeciu.

Siou kūrinu iprasminamas savas *prarastas laikas*, nuskliaudžiamas jo banguojančis šydas. Taigi R. Kašauskas užsimojo plačiai. Rašyta ne tiek *beieškant*, kiek greičiau – *suspejant* išsakyti. Su visomis šiandien daug nuoskaudų sukaupusiomis patirtimis, kurios, įsigėrusios į anuometinės „kartos sielas, nebeisnyks iki pat jos dienų pabaigos“ (p. 81).

ta moderni ir ne mažesniu intymaus gyvenimo puolimu pasižyminti informacinė priemonė – internetas, apie kuri žurnalistas Rapolas Rakalas publikacijoje „Gyvenimas tinkle: erdvės, identitetai, kūnas ir komunikacija“ (kultūrologo A. Tereškino sudarytoje knygoje „Vieši gyvenimai, intymios erdvės: kūnas, viešumas, fantazija šiuolaikinėje Lietuvoje“ – „Baltos lankos“, Vilnius, 2002) kalba labai atvirai: „Internetas yra veikiau susijęs ne su vieša, o su privaćia erdvė. Tai veikiau suviesinta privati erdvė: internete jau nebelineka viešos ir privaćios erdvės takoskyros.“ Ir toliau: „Iš tiesų internetas išlaisvina tai, ką Vakarų kultūra įkalino privaćioje erdvėje.“

IV. Kitas

Tik atsiverdami kitam pajaučiame gyvenimo pilnatvę ir prasmę. Tikiu, jog daugelis šiame beprotiškai suskaldytame pasaulyje vis dar viliasi rasti prieglobstį jaukaus intymumo užutekyje, kur autentiškai gali būti pats savimi, pajaučti saugumą, pripažinimą. Žinoma, jei surizikuosi. Intymi privati erdvė turi būti kruopščiai saugoma – kitaip kurgi susitiksi pats su savimi ir su tuo, kurį išleidi į tą zoną.

Iš tiesų – didingiausios intymumo akistatos yra meilės ir mirties akimirkos. Abiem atvejais niekas nuo individuo nepriklauso – jos ateina nekvietos, be jokių valios pastangų. Ir yra visados asmeniškos – tavo paties.

V. Akimirkos

Kiek žmogus gali (turi?) atsiverti? Draugui, su tuo kintiniu, vaikui... Juk yra akimirkų, kai egzistencija labai sukrečiamai įsiveržia į sielą ir jausmus – tuomet jau protas diktuoja visiškai kitą kalbą, kitus žodžius nei kasdienybėje... Tada ištari tai, ko prieš akimirką net neplanavai, bet kas yra ypač vertinga būtent tau (ir ne tik – štai jauti visa savo esybe...) šią akimirką. Kas galėtų tapti kelrodžiu, siekiame ar taisykle... Galų gale – tiesiog prisiminimui tiems, kurių dar laukia ilgas kelias per gyvenimą...

O tu, nežinia kieno pastumėtas, nori iprasmininti rutinoje išblaškytus potyrius, perduoti juos – atsiverti kitam. Tai yra turbūt natūraliausias ir

tikriausias egzistencinio apsinuoginimo ir vienos sumo aktas. Momentas, kai ilgai slėptas, brandintas, kartais užmirštas intymumas įgauna atvirumo statusą. Tavo vidujybė jau fiksuojama kaip realus egzistencinis (viešas) įvykis. Žinoma, čia turia galvoje esminius gyvenimo taškus (gal panasus atitinkmo būtų egzistencializmo „ribinės situacijos“?) – kai vienas etapas keičia kitą. Panasių būseną geriau apibréžtu Hermanno Hesse's eileraštis „Pakopos“ iš knygos „Stiklo karoliukų žaidimas“:

(...)
Tebus širdis drąsi, te jos nesopa,
Kada reikés, gyvenimui pašaukus,
Išstart „sudie“ ir praeiti palikti,
Ir atkarpos naujos duris praverti.
(...)
Iš vieno rato ženkime į kitą
Smagiai, džiugiai, nesigailékim nieko.
Kiekvienoje pakopoje juk siekia
Dvasia mus ne supančiot, bet ugdyti.
(...)

Arba štai kokia preciziška poeto Donaldo Kajoko mintis: „Tarsi: vieną kelio etapą jau baigėme, dairomės kito. Toje kelių sandūroje ir nušvinta Tiesa, kaip jungiamojii grandis tarp patirto, išbūto, iškentėto ir tarp to, kam esame jau pasiruošę...“ (D. Kajokas. „Dykinėjimai“. – „Regnum“, Vilnius, 1999).

VI. Dėsnis

Būtent kritiniu momentu tavo sąmonę perskrodžia būties prasmės, pasaulio tvarkos ir suvokimo, kaip gyventi toliau, išganantį tiesa. Kažkoks fundamentalus aiškumas, kurį bet kuris kūrėjas atiduoda kitiems savo mastymu, jausmais, protu... savo kūriniuose. Juose lieka privataus sielos gyvenimo stenogramos (išreikštos žodžiais, garsais, spalvomis). Intymaus sielos gyvenimo auginti išminties deimantai atiduodami viešam žvilgsniui. Ateities kartoms, savo individualiai būciai įprasminti...

Toks gyvenimo dėsnis – eiti gyvenimo keliu, ši tą sužinoti ir perduoti kitiems. O kiek atverti savosios patirties paslapčių – tai jau kiekvieno individualus sprendimas. Sąžinės, padorumo ir meninės išmonės reikalas, ar ne taip?

Leonidas Donskis „Paralelinės tikrovės“: aforizmai, įžvalgos, mažosios europietiškos istorijos. – „Versus Aureus“, Vilnius, 2013.

Leonido Donskio „Paralelinės tikrovės“ man pasirodė neįprastos. Aforizmai? Mažosios europietiškos istorijos? Pratarmėje autorius pripažista, kad šioje knygoje atsirađę tekstai „sunkiai gimsta. Dar sunkiau su jais skirtis. Akademinė knyga atsiranda greičiau“.

„Paralelinės tikrovės“ – talpi ir įvairialypė knyga. Trumpi ir išplėtoti teiginiai nenuskambiai kaip mintis, kurių noriai užrašytum ant proginių atviruko draugui. Ko gero, būtent tokį afo-

rismo vaizdinį susikūriau iki susidūrimo su šia knyga. Tai iš tiesų sumanus leidinys, kuriame konceptualiai prabylama apie draugystę, nerimą, senatvę, erotiką ar politiką, bet kartu visos atraminės temos sujungiamos, į jas žvelgiama kaip į reiškinius, išryškinancius šiuolaikinę realybę, sietiną su socialinių tinklų kuriamu vertybiniu absurdumu: „Elektronikos eroje mirštama dažnai –

10 Kūryba

Aloyzas TENDZEGOLSKIS

Adomėlis

Vasarvietės buvo gretimos, tačiau niekas jų nejunę, tik prie kojų plytintis ežeras. Kaimynai kasmet šiek tiek rūpinosi krūmais apželusia pakrante: apsukrus vakinas, dirbanties žvyryne, ziemą firmos mašina ledu atveždavo ir pažerdavo čia žvirgždo (netgi specialaus pliažinio smėlio Nr. 2!), kad vasarą galėtum švariomojom išlipti ant žolės. Taikart vaikai prie vandens atsivedė Adomėli, kuris vėliau apie save pasakys: „Kai aš buvau mažas, mano kojos buvo iki marškinėlių.“ Oabar iš po baltų placių marškinėlių tarsi iš po mažos romėnų togos matėsi tik jo dailios putlios pėdutės. Nežengs į vandenį. Rubuilis pakelė ranką ir parodė pirštu į dangų:

– Ūūū!..

Vaikai spėljojo, ką tas jo žodis galėtų reikšti. Greit pasirodė lėktuvas, tikriausiai skridęs iš Rusijos platiui i Kaliningrado sriti, tai gal berniukas pirmasis išgirdo tolimą jo ūžimą?.. Ne, vėliau atskrido antras, ir vaikai rodė jį pirštu ūždami, bet mažylio nė kiek nesudomino.

O paskui pažingsniavęs Adomėlis parodė pirštu į ezerą, kuriame atsispindėjo aukštas dangus, ir vėl kažkaip energingai ištarė:

– Ūūū!..

Išstypelėliai glėbesčiavo vaiką iki verksmo, paskui staiga jį pamiršo, šokinėjo nuo liepto, lakstė ir plūdos, o kai aš juos subariau, kad negalima keiktis prie Adomėlio, jie mirksėdami teisinosi:

– Taigi jis dar kūdikis!

Antrąkart su Adomeliu susitikome po trejų metų. Vaikas pasišokėdamas gaudė museles.

– Koks čia medis? – paklausė.

– Apynys.

– Labai ilgas medis!

– O kur tavo mama?

– Nendrėse deginasi. Sakė, kad ją matys tik saulė.

Bet netoli, einam, dėde, paieškosim.

– Ne, aš skaitau knygą. Kodėl tėtė neatvažiavo?

– Susirgo skrandžio kosuliu.

– O kodėl pernai ir užpernai čia nevasarojot?

– Buvom Druskininkuose ir Palangoj. Kitąmet va-

žiuosim dar toliau... Mama sako, kad čia skurdas. Bet man gerai. O kiek tu, dėde, gali skaityti knygą? Gal visą dieną!.. O kelinta šiandien diena?

– Keturiolikta.

– Kokia nuobodi šiandien keturiolikta diena!

Iš tiesų gamta tartum pritilo ir jos klegesys peraugo

į vaiko šneką.

– Kas čia taukši? – po minutės teiraujuos.

– Genelis.

– Kas čia taukši?

– Genelis.

– Kas čia taukši, tavęs klausiu?

– Genelis, sakau! Tokytis mažytis paukštytis...

Na ir vaikas.

– Kokiu daiktu taukši?

– Ką?

– Netaukškėk.

– Lazda.

– Sustrenksi koją.

– Nemanau. O kodėl žmonės mušasi?

– Netrukdyk skaityti.

– O tu pasakyk.

– Ką pasakyti?

– Kodėl žmonės mušasi?

– Nežinau.

– Tai skaitydamas pagalvok.

Tikras apynėlis!.. Nieko neveikė, tik, pakreipęs buraną, liežuvėliu krapštė ten įstrigusių aviečių grūdelius. Padaviau obuolį.

– Skystimingas, – pagyrė.

Bet obuolys buvo toks didelis, kad ilgai sukiojo, kol pavyko truputėli atsikasti.

Netrukus vėl:

– Ar graži knyga?

– Graži.

– Ar labai graži?

– Labai.

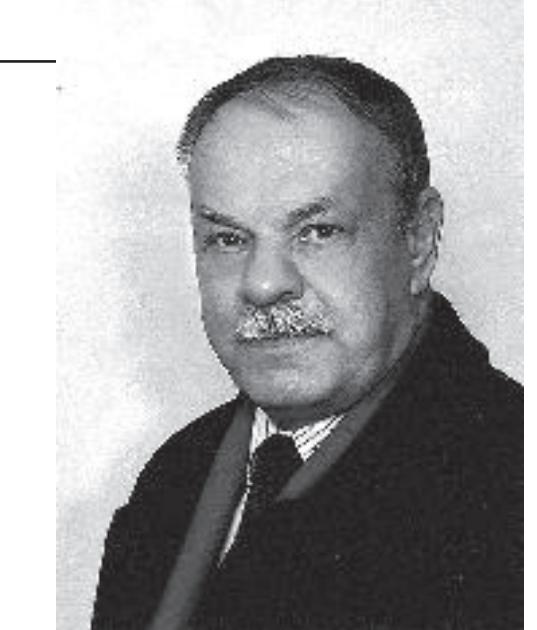
– Truputį labai ar daug labai?

– Daug labai.

– Tai paskaityk ir man.

– Gerai:

„Kalmi ant kalnų, o ant tų kalnų

Kalnai ir maži kalneliai...**

Ir staiga vaikas nustebės ištarė:

– Ūūū!..

Paskui nurimės ir susimastęs pasakė:

– Tau gerai, tu jau užaugės!

Ir pakartojo ankstesnį klausimą:

– Kodėl žmonės mušasi?

– Rodo drąsą. Užaugės ir tu būsi drąsuolis.

– O kaip drąsuolai būna?

– Augsi tu ir augs tavo drąsa.

– O jei drąsa augs greičiau už mane?

Sutrikau...

Bet vaikas laukė atsakymo.

– Turi neatsilikti, – pasakiau.

Vėl paėmiau knygą ir nusigręžiau nuo įkyruolio.

Prabėgo dar treji metai. Iš tolo pamačiau Adomėli gretimos vasarvietės kieme tarp žmonių, bet jis atėjo tiktais kitą dieną. Papasakojo, kaip su kaimynu paežerės sodybose žvalgėsi jo dingusios valties. Pabraidžiojo ir nendrėse – miestelio gyventojai atvažiuoja dviračiais, nusikerta valtį ir apskandina sunkiai prieinamoje vietoje. Žmonės naktį tinklais gaudo žuvis, o dieną maino į vogta dyzeliną.

– Net susipykė negali vieni kitų iškusti!.. – žvaliai nusijuokė. – Kaip tėtė sako, veikia uždara sistema.

– O kur tavo tėvelis dirba?

– Redakcijoj.

Nutilome. Paskui vaikas pavaikščiojo šalimais, nusisypsojo iš savo paties minčių ir sujudės dėmesingai papasakojo apie tėtę.

– Nuėjo tėtė pas muitininką, o šis klausia:

– Kokios bédos?

– Kieno bédos? – sako tėtė.

– Kaip – kieno bédos?

– Ar jūs manęs klausiate, kokios jūsų bédos? – sako tėtė.

– Ne, aš jūsų klausiu, su kokiomis savo bédomis jūs pas mane atėjote.

– O aš pagalvojau, kad jūs manęs klausiate, su kokiomis jūsų bédomis aš pas jus atėjau...

– Tai kas jūs esate?

kiekvienu kartą, kai neatsakoma į tavo žinutę arba kvietimą draugauti“ (p. 93). Skaitydama beveik girdėjau atpažistamą dėstantį balsą, tačiau šis yra pasirodė artimesnis nei salėse kalbančio autorito.

Šioje knygoje saikingos ižvalgos tampa dialogo erdvė. Pirmiausia, kaip įprasta, su žodžiu apmąstančiu skaitytoju, o vėliau – aforizmas pačiam rašančiajam tampa pokalbiu su kitais autoriais. „Paralelinėse tikrovėse“ gausu variacijų kitų masytojų (Nicollo Machiavellio, Hannos Arendt) mintimis – tai artimas, išmintingas, eseistinis jų permastumas. Šis leidinys galbūt paskatins atsi versti Moliere'o, Williamo Shakespeare'o ar Milano Kunderos kūrinius, grąžinančius prie ontologinių dilemu, teikusiu minčių ir „paralelinių tikrovų“ autorui. L. Donskis prabyla rafinuotai ir

gelmingai, jo mintys stebina grakščiomis paralelėmis, kuriose nuolat atsigréžia į meno patirtis: „Teorinį jautrumą ir empatiją galima palyginti su tokiu kalbėjimu ir žiūra, kurie eliminuoja išankstine žiūrinčiojo ir žiūrimojo asimetriją. Tai tarsi Jano Vermeero „Mergina su perlų auskaru“, kuri abs tulbina tuo, kad netikėtai grąžina mūsų pačių žvilgsnį ir palieka mus su nebylia nuostaba: kas į ką žiūri? Mes į ją, kabaničią tarp kitų nemarių olan-dų tapybos šedevrų Princo Maurice'o galerijoje Hagoje, ar ji į mus? Žiūrimasis žvelgia į žiūrovą, taip grąžindamas pasauliui visų užmirštą dialogą. Tai orus ir tylus lygių žvilgsnis vietoje to beribio vartojimo, naudojimo, pažinimo ir agresyvios indoktrinacijos, kurie mums pateikiami kaip tarimas dialogas“ (p. 145-146).

Mažosios europietiškos istorijos (tas europie-

tiškas visad glumina) priminė pasivaikščiojimus. Tokie pasakojimai dar labiau tirpd nuolotli tarp skaitytojo ir autoriaus, perteikiančio gyvybingą kasdienišką mintį. Jose gausu para doksalių pastebėjimų: „Staiga vairuotojas iš Jungia klasikinės muzikos radijo kanalą. Nuliūstu. Jis veža politiką ir netiki, kad šis gali mėgti klasikinę muziką. Negi pulsiu įrodinėti, kad esu kitoks politikas, net ne visai politikas ar ne tik politikas?“ (p. 156). Žaviai nuskamba nusiūaudėjusiajam pasakytas „A l'amour“ (pranc. „i meilę“) ir kitos kasdienybę gražinančios detaliés, nes pastebėjimai įkvėpia. O kad kada nors jas pastebesių iš mažutėlės, į rankinę telpančios L. Donskio knygos, tikriausiai dar netikėčiau. Tai verta pajusti.

Neringa BUTNORIŪTĖ

- Korespondentas.

Čia vaikas, suspaudės lūpas ir papūtęs žandus, minutėlė žvilgčiodamas patylėjo – ir kad susijuoks:

- Cha-cha-cha-cha!..

Ir paskui tėtė pasakė muitininkui:

- Jūs turite bėdą dėl paimto kysio už kontrabandą.

Ką pasakysite?..

Mąslai pavaikščiojės ir apsukės rata, Adomėlis tėsė pasakojimą.

Tėtė nueina pas policininką, o šis ir klausia:

- Kokios bėdos?

- Kieno bėdos?

- Nesuprantu – kaip kieno?

- Ar jūs manės klausiate, kokios jūsų bėdos? – sako tėtė policininkui.

- Ne, aš jūsų klausiu, su kokiomis savo bėdomis jūs pas mane atėjote?

- O aš pamaniau, kad jūs teiraujatės, su kokiomis jūsų bėdomis aš pas jus atėjau...
-

O kas jūs esate?

- Korespondentas.

Ir vėl vaikas, užvertęs galvą kaip paukštis, nusijuokė aukštyn. Niekada taip atlapaširdiškai neklegeno.

Paskui mano tėtė sako policininkui:

- Jūs esate įtariamas bendradarbiavimu su apskričies nusikalteliais. Kaip pakomentuositės?..

O po minutės Adomėlis suka trečią ratą.

Nuėjo tėtė pas merą, o šis ir sako:

- Kokios bėdos?..

Ir vaikas atpasakojo tą patį pokalbį, tik užbaigė vėl kitaip:

- Jūs turit bėdą dėl sporto rūmų statybos: esate su draugais įtariamas korupcija...

Surimtėjės Adomėlis pridūrė:

- Užaugės ir aš būsiu tokis drąsus kaip tėtė.

- Ūūū, Adomėli... – staiga įtariau ir pajautau akyse ašaras.

Adomėlis nesirodė net trečią vasarą. Parduotuvėje suklusau, kai žmonės prašnoko, kad jo tėtė jau dirba savivaldybėje atstovu spaudai ir gina merą nuo žurnalistų... O ne!.. Gal tai įvyko kitame mieste?.. Negali Adomėlio papasakota istorija baigtis taip feljetoniškai. Ir iš tiesų netrukus pasirodės Adomėlis šias kalbas paneigė: buvo tokis įvykis, kuriame paaiškėjo, kad merą nuo žurnalistų gina savivaldybės kontrolerliai. („Jie kontrolerliai dirba tol, kol nekontroliuoja!“, – pasakė Adomėlis.) O tėtė toliau rašo aštrius kritinius straipsnius kaip ir rašęs.

- Na, paminėk vieną kitą.

- „Neregėta mero vila miške prie upės“.

- Argi žmonės patys tos vilos nemato?

- Ne, jis paslėpta kaimyniniame rajone!

- Kodėl „paslėpta“?

- Ten mažiau iškirsti miškai. Taip žmonės šneka.

- Na, dar?

- „Du nauji postai mero giminaičiams“.

- Aišku... O kokia įdomesnė informaciją atsimeni?

- „Nugriuovo nauja pavėsinė“.

- Iš tiesų?.. O ar laikraštis parašo, kai naują pavėsinę pastato?

- O kam? Pakanka rūmų...

- Idomu... Gal tėtė išvis nerašo apie tai, kas gerai?

- Rašo, bet drąsa – geriausia.

- Taip, Adomėli!.. O ar meras tąsyk nukentėjo dėl rūmų korupcijos?

- Išsisuko.

- Bet laikraštis parašė...

- Nors tiek.

- O ar tėtė draugauja su valdininkais?

- Retai. Kai jie ką nors prasitaria, tai vis priduria: „Čia tarp mūsų.“ O tėtė atsako: „Niekam nesakysiu, tik laikrasty parašysiu.“

- Ar tėtė kritikuodamas nepadaro klaidų?

- Kartą sumaišė dešinį Nemuno krantą su kairiu.

- Anokia čia klaida.

- Bet meras susirinkime tą klaidą išdidino. O tėtė pajuokavo, kad ji dar iš tų senų laikų, kai Nemunas tekėjo priešinga kryptimi... Kai kurie valdininkai nusiuokė, matyt, žinojo ši geologinį faktą.

- Bet tu susirinkime nebuvali.

- Tėtė su draugais kalbėjo.

- O ar laikrašty nebūna didesnių klaidų?

- Sykį parašė, kad pasauly gyvena apie 70 milijardų žmonių, taip skaičiu padidino 10 kartų.

- Bet ar nebūna stambesnių, dėl kurių žmonės užpyktų?

- Geležauskienės pavardę parašė „Geležauskienė“.

- Ar moteris užpyko?

- Ne, jis pasakė, kad tai korektūros klaida, ir nusijuokė. Užpyko meras! Jis pradėjo iš tribūnos kartoti: „Klaidomis garsėjantis laikraštis“. Žmonės susidomėjo: kokiomis klaidomis?.. Geležauskienė pravirkė. I redakciją atėjo Geležauskas. Pareikalavo klaidą ištaisyti, atsiaprasioti ir užmokėti trisdešimties tūkstančių litų kompensaciją už garbės ir orumo ižeidimą. Tėtė pasakė, kad visame pasaulyje i tokius apsirikimus niekas nekreipia dėmesio. Bet Geležauskas dunda, nors tu ką. Tada tėtė paklausė: o kaip būtų galima šią klaidą ištaisyti?.. Geležauskas émė vartysi akis... Pagaliau pasakė, kad klaidos taisityti neverta, atsiaprasiė ir išejo pro duris.

- Kokia painiava! – nusistebėjau.

- Tėtė iprato. Visi iš pradžių grasinga teismais. O meras niekaip negali prieš tėtė laimeti jokios bylos, nė menkiausios bylelės, cha-cha!

- Ar skundesi?

- Penkis kartus!.. Bet tėtė žino, ką rašo. Jis kritikuoja net įstatymus...

- Kokius įstatymus?

- Kai kuriuos.

- Tai kas tada viršesnis už redakciją?

- Tik stogdengys! – atsakė Adomėlis, matyt, pakartodamas tėtés žodi.

Kitą kartą padovanojau Adomeliui knygą apie sezonės Romą.

- Dalia Dilytė, – perskaitė jis.

Netrukus pasiteiravau, kaip sekasi tėtei.

- Prispaudė rūpesciai.

- Nejaugi turi bėdą?.. – nustebau.

- Ne, tik rūpescią. Meras neperregistruoja redakcijos įstatų. Nepasirašo. Jau du kartus atmetė.

- Tai gal jie iš tiesų negeri?..

- Na jau! Du ankstesni merai pasirašė, o dabar pasidare négeri?..

- Tai ko trūksta?

Adomėlis palengva vartė knygą.

- Pasakyk.

- Ką pasakyti?

- Ko trūksta įstatams?

- Reikia išrašyt tris įstatymo pataisias, viso labo perašyt tris puslapius. Bet merui vis negerai. Jei ne, tai ne, tėtė nusprendė dirbt be įstatų.

- Kaipgi be įstatų? Mokesčių inspekcija uždarys banko sąskaitą. Redakcija žlugs...

- Žinau.

- Tai ką tėtė darys?

Adomėlis įniko į knygą.

- Ar girdi?

- O štai ir Hanibalas! – nudžiugo. – Aš apie jį skaičiau. Gaila, kad dėl jo buvo sugriauta visa Kartagina.

- Klausiu, ką tėtė darys?

- Meras nori, kad tėtė atsiklauptu ir pažadėtu jo nekritikuot. Tada pasirašys įstatų... Na jau ne!.. Tėtė jis kritikuoja kaip anksčiau.

Adomėlio dėmesį jau patraukė Spartakas.

- Čia man reikia skaityti, – su knyga nusigręžė į salį.

Daugiau Adomėlio nemačiau. Tiesa, vieną vasarą apsilenkėme – kai nuvažiavau, jis jau buvo išvažiavęs. Adomėlis tartum mano akyse išauga iš pacių marškinėlių. Kartais vakarais matydavau jį, atsitiesu nuo lieptų galos, žiūrintį į žvaigždes ar gulintį nuleistomis virš vandens kojomis, protarpiais tarsi žingsniuojuantį ore. Ko Adomeliui ten? Mūsų pokalbiai vis ilgėdavo, tačiau išlikdavo dalykiški. Keletą kartų su tėte jis čia buvo atvažiavęs žiemą. Adomėlis pasakojo, kaip kūreno krosnį, ritino drėgną sniegą, vaikščiojo pakrantėmis ir ledų. Vis dėlto mano pažintis su Adomeliu dvelkė kažkokiu liūdesiu. Net jo garsus juokas kartais man atrodė graudus. Sustoja ir ilgai žiūri į tolimą krantą. O ten – tik siauras miško ruoželis. Vanduo ir dangus. Pasuki staiga sujuda ir pokštauja lyg niekur nieko.

Mišlingo danguos atspindžio paveiktas, ilgai klausydavausi skaidrių Adomėlio šnekų, galvodamas, kad žmonės, per amžių žalojantys gamtą, panašiai nejuociomis žaloja ir vaiko dvasią, kurią paskui gali prikelti tik šen ar ten svystelėjusi išdidi asmenybė, drąsiai ginantiesi tiesą ir dorą.

Nuogastavau dėl Adomėlio. Mane pašiurpindavo vaikų pasakojimai apie jo nuotykius. Traktoriumi važinėdamas palei žvyryną, smuko su visa slaito žeme – laimė, kad spejė išsinerti iš geležinės déžės, kuri šonu nučiuožę į karjero apačią. Net drąsiausius pakrantės vaikus stebino plaukimo varžybos, pats nuplaukdamas į ezerą toliausiai... Ak, ežere ir mirė. Kodėl čia buvo jo aukštynbė ir gelmė? Kažko vasarvietėje jam prieikė ankstyvą pavasari – patraukė tiesiai per atitirpusi ledą ir išlūzo, nepriėjės liepto.

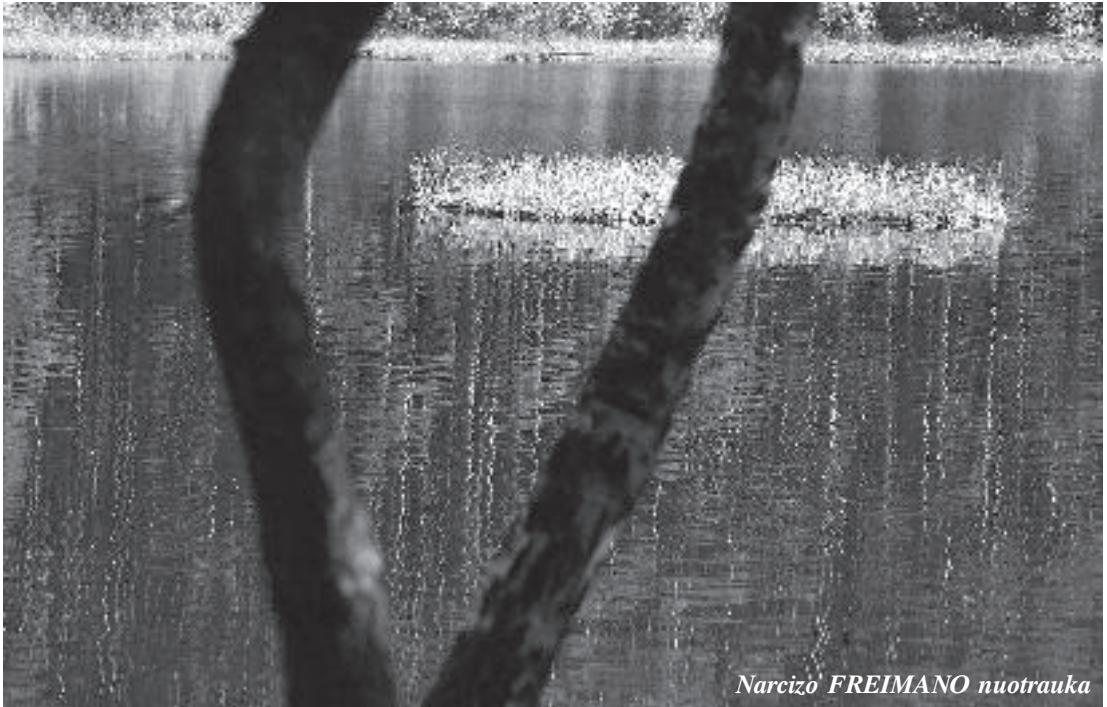
Kartais dideliamie miške išgirstu pasiklydusius žmones ūksint, ükčiojant ar ībaujant ir prisimenu Adomėli. Bet argi Adomėlis – paklydėlis? Ne, tai visai kas kita.

O kai netikėtai laikraštyje perskaičiau žinutę apie Vyriausybės nutarimą**, kuriuo bendrovė įstatu registracija iš savivaldybių perkelta į Registrų centrą, nejuociomis šūktelėjau:

- Ūūū!..

* A. Baranausko eil. „Dainu dainelę“, 1857 m. (Dainu – dainuoju.)

** Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407.

Narciso FREIMANO nuotrauka

12 Kūryba

Marija MACIJAUSKIENĖ

Iš ciklo „Trys neatpažintieji...“

Vienišius. Domas Tertelis

Karšta 1949-ųjų vasara. Visi norėjusieji studijuoti Vilniaus universitete po abiturėlos egzaminų susigraibi reikiamus dokumentus, skuodžiai į išsvajotą Vilnių. Tik jis nelabai svetingai sutinka. Pamenu, jėnam į bažnyčią storom galinom sienom pasimelsti, išpažintį atlikti. Prakalbus lietuviškai, mus pavaoro nuo klausyklės...

I Vilnių lėkėm kaip ir kuo galėjom: pokaris, vi suomeninio transporto badas. Vienų prašymai universiteto rektoriui datuoti liepos 1 d., kitų – 3, 13, 19 d., o Domo Tertelio, dzūko, skurdaus valstiečių vaiko, prašymo data – liepos 30-oji. Tik dabar, rinkdama medžiagą apie šį visų užmirštą kurso draugą, sužinojau, kad kolūkio *komsorgas* nenorėjo išleisti jo studijuoti: po karo (kas tuo laiku prie miškų gyveno, žino) kolūkuose trūko darbo jėgos.

Galiausiai mes, 50 lituanistų, perėjė visus „koštuvus“, laimingi sustojom prieš parades universiteto duris ant laiptų (yra išlikusi ir nuotrauka). Žinoma, Domas niekad nelisdavo į priekį; stovi paskutinėje eilėje kiek pakreipęs galvą. Visad prisimenu jo blyksinčius palaikius akinius, kai su šaunia mūsų lituanistų vyrija per didžiąją pertrauką prie 34-osios auditorijos traukdavo dainas. Taip traukdavo, kad sulékdavo pasiklausyti ir kitų kursų, ir netoli eseancio Ekonomikos fakulteto studentės. Pavydėjo jos mums, lituanistėms...

Domas dainavo ir Vilniaus universiteto akademiniame chore (prastais balsais nepriimdamo; patirkindavo choro vadovas ir dirigentas Pranas Sližys, tarsi atrenkant į operos chorą).

Buvo kuklus, mažakalbis, drabužiai tvarkingi, bet panešioti, pakalėj tautinė raštuota juostelė. Kai susiburdavom laukdami, kol bus atlaisvinta auditorija, ar siaip prieš saulutę Sarbievijaus kieme, Domas, išsitraukęs aukšliuką ledinuką, pavaišindavo, o jau paskui mėgaudavosi pats. Daugelis Domo artimiai nepažįstančių laikė jį keistu, savotišku, todėl ir pasišaipydavo, o vyresnio kurso lituanistas Petras Pečiūra, traukdamas per dantį, net eilėraštukų buvo sukūrės. Bet ir P. Pečiūrą visi laikė savotišku, ne tokiu kaip kiti, tad ir Domas, ir bendrakursiai pašaipas nuleisdavo negirdom pagal principą „duok durniui kelią“. Tiesą pasakius, ir pats Domas kartais labai subtiliai „pasodindavo save nuo kalniuko ant ledo“, t.y. pasišaipydavo iš savęs.

D. Tertelis gimė 1929 m. gruodžio 28 d. Šklériose. 1940-aisiais baigė Šklérių pradinę, trejus metus dirbo nederlingą tėvų žemę (jis buvo vyriniaus; augo dar du broliai ir dvi seserys), o 1943-aisiais, baigiantis lapkričiui, po visų rudens žemės ūkio darbų įstojo į Marcinkonių progimnaziją, baigęs ją – į Druskininkų gimnazijos 5 klasę. Taip ir „atėjo“ brandos atestato įteikimo ceremonija.

Gimtoji Dzūkija, skurdžios akmenuotos žemės savininkė, grybų, uogų ir dainų karalienė, lietuvių senųjų tradicijų ir papročių saugotoja visad buvo jo širdyje, jo kasdienybėje. Tai atsišpindi ir Domo kūrybiniuose puslapiuose. Ne tik lyrikoje rūpinosi, kad išliktu mūsų kultūrinė atmintis (jo straipsnis apie

Margionis, pagrįstas kruopščiai sulesiotais istoriniams faktams, primargintas baudžiavos, XX a. tragiškų įvykių, rašinys „Sito užmiršti negalime“ apie kaimynus, išvežtus į Stuthofą; vėliau į Mauthauzeno ir Austrijos koncentracijos stovyklas...). Domo eilėraščius perskaičiau tik dabar (daugiausia publikacijų Varenos rajono spaudoje, vienas kitas – „Tarybinio mokytojo“ laikraštyje, „Švyturio“, „Jaunimo gretu“, „Kultūros barų“ žurnalų puslapiuose). Pagal jo tekstus dainų paraše kompozitoriai J. Karosas, V. Bagdonas, K. Budrevičius ir kiti.

Ne veltui viename eilėraščių jis su meile prisipa-

žiusta: „Aš – lygumų ir dzūkų krašto vaikas“ („Raudonoji vėliava“, 1979 m. gruodžio 29 d.). Visi jo kūriniai alsuoja ta žeme („Sklériai“, „Gamtos dvasia“, „Daina Motinos atminimui“, „Motinai“, „Vieniša pirkia“...). Kelis iš jų šalia šio straipsnio ir pateikiu.

Kiti eilėraščiai patvirtina jų buvus filologinės mastybos poetą (kūrinys, skirtas Salomėjai Nėrai, „Daina – nemirtingumas“, „Juliai Janoniu“, „Didžiajam būrui daimiu“, „Svajų sparnais“, dedikuotas M. K. Ciurlionui, arba eilėraštis 550-osioms Žalgirio mūšio metinėms). Jo tekstai, ypač lyrika, palytėti tragiško tauatos ir jo paties likimo. Čia – daugelis gyvenimiškų,

Domas TERTELIS

*Tu daugiau nelauki. Aš nebeateisiu.
Nebelsiu tyliai į tavas duris.
Pasipuoš gegužis žiedlapiais baltaisiais,
Virpiliuos mėlynėj pilkas vyturus.*

*Bet kaip man sutikti tą geguži baltą –
Vienumoj bemiegū mėlynų naktų.
Ir mąstau: dėl visko pats esu aš kaltas,
Ir tebūnė kaltas – vienės aš – ne tu.*

*Nėr prasmės grąžinti, kas nebesugrižta.
Gal geresnė laimė laukianti tavęs.
Mėnesiena niaukias, žiedlapis nuvysta.
Ir žvaigždė sudegus krinta į gelmes.*

*Tu daugiau nelauki. Aš nebeateisiu.
Teužpildys tavo vienumą kiti.
Iš gražių svajonių, šildžiusių kadaise,
Blėstančios žarijos dega dar širdy.*

„Raudonoji vėliava“, 1979 m. gruodžio 29 d.

*Rodės, žemė pilka ir sunykus
Nederėjo javai pakely:
Tik pražydę pakvipdavo grikiai,
Lubinai geltonžiedžiai, žali.*

*Gniaužės kumštin suvargusios rankos,
Sruvo gyslomis pyktis rūstus,
Kai smilgynuose nugaras lenkém,
Šienapjūtėj išbraidém raistus.*

*Sunkios dienos širdin įsirežė,
Raukšlėmis įsirežė veiduos,
Kol galingųj traktorių vėžės
Sudulkėjo smėlėtuos laukus.*

*Pilkos smilgos linguoja iš lėto,
Teužklos jas velėna greičiau.
Vėjas dvelktelia pievom gėlėtom,
Ir rugiai suvilnija placiau.*

„Tarybinis mokytojas“, 1962 m. balandžio 1 d.

asmeninių ir laiko segmentų. Per visus juos perbėga gimininės, jūros, miško ilgesys ir nuolat užkoduotai ar tiesiogiai skamba: vienų vienas, vienų vienas, vienų vienas!

Turėjome nuostabiu dėstytoju, kurių mums galetų pavydėti ir dabartinė karta. Profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas, kalbininkų kalbininkas profesorius Juozas Balčikonis, profesorius Kostas Korsakas, Vanda Zaborskaitė, Zigmantas Zinkevičius, Jurgis Lebedys... Gyvenome bėgiodami iš auditorijos į auditoriją arba mokslinėje universiteto bibliotekoje užgulę stalus (ypač prieš sesijas). Nebuvo nuobodu nei sportininkams, nei dainininkams, šokėjams ar bandantiesiems atskleisti scenoje; universitete vienė gyvenimas. D. Tertelis taip pat sportavo, dainavo, kaip minėjau, akademiniame universiteto chore, noriai ir aktyviai dalyvavo lietuvių literatūros būrelio veikloje, buvo tautosakos Vilnijos krašte rinkimo ir dialektologinių ekspedicijų narys (VU archyvo bylos Nr. 9111 lapas 37). Jam viskas buvo įdomu.

Noriu pateikti bendrakursio Vytauto Mikulčiaus prisiminimų fragmentą, kurį jis įvardijo „Kaip dzūkas kaunieti gelbėjo“.

„Skirtą dieną ir valandą einu su Haufo pasakos vertimui pas profesorių J. Balčikonį ir galvoju, kaip jis išspėsios tą mano rašinėlį...

Sarbieviaus kieme sutinku Domą Terteli. „Einau, - sakau, - pas Balčikonį, jis gardžiai meduoliais vaišina.“ Nė žodžio netarės pasuka su manimi. Netrukus Pilies gatvėje savo bute profesorius kviečia prie stalo.

Peržvelgia mano rašinį, brūkšteli kažką pieštu-

ku, pastumia šalin tuos lapelius. Atsisuka į Domą ir tradicinės: „Iš kur būsi?“ Tuoj pat J. Balčikonis ima jį klausinėti apie Varėnos rajono tarmės ypatybes. Domas guviai atsakinėja į klausimus, dar pridurdamas savo komentarą. Jis taip išsimagino šnekėti apie dzūkų tarmės niuansus, kad profesorius neklausinėjo, o tik įdėmiai klausėsi vaizdingos kalbos. Tarsi dėstytojas ir studentas būtų vaidmenimis pasikeitę.

Man liko vien klausytis tokio gyvo ir vaizdingo pokalbio, kramsnoti meduolius ir gurkšnoti arbatą.

Taip prabėgo gera valanda ir malonai nusiteikės profesorius mus išlydėjo, priminės, kad susitiksime auditorijoje.“

Prisimenu, kaip mes, studentai, su dėstytojais „gydėme“ karą nusiaubtą, išdraskytą mylimą Vilnių. Ĝiom lyg į šventę ir dirbom visi su dalbom, karūčiais vienas kitam padėdami. Mano atminty pasvirus į priekį prakaulė Domo, stumiančio karutį su salda, nugara... Ir niekas nedėjaus; buvo darmi mylinčių gyvenome studentų šeima.

Tačiau gyvenome laiku, kai nepamatysi, kas taimi „domisi“, po tavo biografiją tarsi blusų ieškinėja nuodėmį, o pasakyta ar parašyta žodži stebilių pro didinamajį stiklą ar raktu skylę...

Tai atsitiko trečiame kurse. Mūsų vyrukai tada gyveno „Čiurlionynės“ bendrabutyje. Kaip visad pajuokaudavo (buvo tarp jų ir kitų fakultetų gyventojų), pasiginčydavo ar perskaitydavo kokį naują savo eilėraštį. Staiga, gavus signalą (skundą), susauktas komjaunimo susirinkimas, kurio metu buvo apkaltinti Jonas Pilypaitis, Vytautas Martinėnas ir D. Tertelis. Aš tada sunkiai sirdau; gripas siautėjo mieste ir tik iš draugų pasakojimų sužino-

jau, kad J. Pilypaitį nutarta išmesti iš universiteto, Vytauto likimas irgi pakibo ant plauko. Tik nežinia, kodėl Domo pasigailėjo; tegu jis virvena universiteto koridoriuos. Domas ar ne kitą dieną įsiudrinės nukulniaavo į miesto ar rajono komjaunimo komitetą: „Jeigu Joną, patį gabausią, išmetat iš universiteto, tai ir aš jame neliksiu...“

...Ir vėl komjaunimo susirinkimas: praneša apie juodašimtiško generalisimo Stalino mirtį. Visi gatvėse rauda (privalo demonstruoti sielvartą). Stebimos žmonių reakcijos. Vienas žurnalistų specialybės studentas turėjo deformuotą lūpų liniją, tai jis apkaltino, kad šaiposi, ir išmetė iš universiteto.

Vytautas Mikulčius prisimena kitą istoriją: „Vieną 1954-ųjų pavasario dieną Lietuvos radijo žinių redakcijon užsuka kadru skyriaus viršininkas ir kviečia į savo kabinetą. Įėiu, o ten sėdi du skrybėlėti vyrai, parodo lapelį su užrašu „Orderis“. Išisodina į moskvicių ir važiuojame į Krėvos gatvę, prie pat Rasų kapinių, kur aš nuomojausi kambarį. Apžiūrėjo knygas, ilgai vartė fotografijų albumą, atrinkinėjo nuotraukas. Nieko labai „kenksmingo“ nerado, nes visa „reakcingią“ ir „buržuazinių“ poetų kūryba buvo Kaune, brolio bute.

Parsivežė mane į Saugumo rūmus. Ilgai tardė, kai maninėjo apie draugus, nuotaikas fakultete. Į kabinetą užėidavo vis kitas darbuotojas ir šio bei to klaušinėdavo. Aš tvirtai laikiaus savo pozicijos: dirbu radijo komitete, gyvenu ne bendrabutyje, į visas paškaitas nesuspėju, todėl negaliu žinoti, kas vyksta fakultete ir bendrabučiuose. Šioje „karuselėje“ mane suko iki išnaktų. Net leido kelias valandas nusnūsti.

Kitą dieną išvedė į platų koridorių. Ten išvydau Domą, išvargusį, naktį praleidusį rūsyje. (Apie tai Domas Šniukas savo sudarytoje ir redaguotoje monografijoje „Gruzdžiai“ raše: „Studijų metais persekiotas KGB, areštuotas naktį ar dvi praleido rūsio kameroje, į bendrabutį grįžo išspaustytomis sagomis ir nuo skrybėlės nuplėstu kaspiniu. Buvo apkaltintas polinkiu į dekadentinę poeziją.“)

Suvaro mus į vieną kabinetą. Čia ir V. Martinėnas, keletas nepažįstamų. Vienas pareigūnų mosteli ranka į krūvelę storų sąsiuvinį ir burbteli: „Matai, kiek priraše tavo draugas, o tu nieko nežinai!“ Pasirodo, ten įvairūs Vytauto užrašai, dienoraščiai.

Pagaliau mūsų būrelį įleidžia į erdvę ministro kabinetą, susodina į pasieniais sustatytus krėslus.

Valstybės saugumo ministras Martavičius griežtai visus kaltino ideologinėmis klaidomis, neištikiomybe komunizmo idealams ir taip toliau, mane – budrumo stoka. Gavę pylos, gerokai pamokyti, nustembame, kad iš karto esame paleidžiamų.

Netrukus Filologijos fakulteto (jei neklystu, 7-oje auditorijoje) vyko triukšmingas komjaunimo susirinkimas. Domas ir Vytautas buvo griežtai kritikuoti už ideologines klaidas.

Ta nemalonai istorija palyginti gerai baigėsi. Iš universiteto nepašalino, leido jį baigti, visi gavome paskyrimus į darbą.

Buvo praėjė metai po Stalino mirties. Tiesa, paskyrimus gavo ir tie trys „nusikalstusieji“ valstybei. Juos išgrūdo atokiau nuo kultūros centrų. V. Martinėnai – į Darbėnus, D. Terteli – į Gruzdžių vidurinę mokyklą (ten dirbo 1954-1958 m., dėstė lietuvių kalbą bei literatūrą ir vokiečių kalbą), o J. Pilypaiti – į toliausią Vilnijos užkampį.

Tiesa, D. Tertelis parašė ir apgynė diplominį „V. Majakovskio poezijos vertimai“, tačiau po pedagoginės praktikos fakulteto dekano išduotoje charakteristikose liko įrašas: „Rekomenduotinas ne pedagoginiams darbui“ (Vilniaus universiteto archyvas. Bylos Nr. 9 III lapas 37). O Domas, išėjęs iš Gruzdžių mokyklos, iki 1969-ųjų dirbo Varėnos vakarinėje vidurinėje mokykloje (dėstė tas pačias disciplinas), o paskui – Šalčininkų rajono Kalesninkų vidurinėje. Mirė 1991 m. balandžio 11 d. Po mirties Varėnos rajono laikraštis „Merkio kraštas“ (1991-05-18) publikavo 12 jo eilėraščių. Kur jo rankraščiai, įvairių taučių poetų vertimai, užrašai, nepavyko sužinoti.

Daina Motinos atminimui

*Vakare nutiusta šešeliai ir dega saulėlydžio žaros,
Naktį žvilgsnį ir žemę užkloja žvaigždėta naktis.
Tu, apėjus namus ir man tyliai labanakt ištarus,
Palinkėjusi miego, užverdavai naktį duris.*

*Tavęs jau nėra. Bet vaizduotėj atgimsta diena:
Saulėtekų laukas rasotas, žiogelių daina,
Ir kylanti saulė, ir grikių marguojantis laukas,
Boluojantis rūkas virš pievos ir slėnio aplaukęs.*

*Tyliai naktį sapnuoja šilai ir užmigusi žemė,
Tyliai naktį girdėjau lopšinę, užmerkęs akis.
Tyliai naktį girdėjai mano sapnų neramų, –
Tu manoji paguoda ir šiandien kely palieki.*

„Raudonoji vėliava“, 1979 m. gruodžio 29 d.

*Susimąstę šniokščia pušys šimtametės,
Klausosi užimo Baltijos bangų.
Aš buvau svajonej jau tave pamatęs,
Rodosi, ilgėjaus aš tavų akių.*

*Šiandien man toks mielas krantas gintarinis,
Spinduliai atvésę grimzta į vilnis,
Skaidriastygės bangos ir dangaus mėlynė,
Ir Tėvynės jūra dainoje paliks.*

*Tu žavi lyg burė, vėjų suplasnojus,
Kaip žuvėdra marių mėlyną laisva.
Jei sutikt nebūčiau aš tave svajojės,
Ar pažinčiau šiandien tokią aš tave?*

*Vakare aš neisiu, dar ilgai klajosiu,
Kai žaroj vakarėj bangos raibuliuos.
Vienišai žuvėdrai tolstančiai pamosiu,
Ir nakties svajonė erdvę užliūliuos.*

„Merkio kraštas“, 1991 m. gegužės 18 d.

Gamtos dvasia

*Prieš ketvertą dešimtmečių, menu,
Čia tyvuliavo balos, ezerėliai,
Karosai nardė tarp meldų liaunu,*
*Kiek jų tinkle į luotą mes pakélém.
Einu prisiminimų paiešket, –
Tik jie beliko. Tad graudu kažko.*

*Skersebalės, Mergyklos – laimė vaikui –
Užako veikiai vasarų sausrom –
Peizažą į žaliagirį pakeitus,
Išmaltas žvyrkelis nutiusta tolumon, –
Juo autobusas šokinėja,*

Ir švilpauja laidais vakaris vėjas.

*Vaikystės žeme, duonos pašykštėjai.
(Kur kas dosnesnė šiandien mums tapai.)
Palaimą, viltį žemdirbys paséjo, –
Vis vien tu mums ne pamotė buvai.
Plevena toliuos, šilo gelmėse,
Neregima, tyli gamtos dvasia.*

„Švyturys“, 1984 m. Nr. 6, p. 29

14 Kūryba

Iš ciklo „Trys neatpažintieji...“

Vienišius. Domas Tertelis

Atkelta iš 13 p.

Tik gavau Varėnos rajono savivaldybės viešosios bibliotekos vyr. bibliografės Laimutės Cibulskienės sudarytą D. Tertelio publikuotų darbų bibliografiją, kai ką iš vietoje turimos medžiagos atšvietė (juk laikraščiai susidėvi), o kitas publikacijas man parūpino Kauno apskrities viešosios bibliotekos vyr. bibliografė Aušra Jurevičienė.

Paskutiniai studijų metais Domas gyveno su kurso draugu Algimantu Antanavičiumi (žinomu „Vagos“ ir „Mokslo“ leidyklų redaktoriumi bei talen-

tingu vertėju) *Tauro* bendrabutyje. Šiaip studijų metais jis, atrodo, negėrė „rašalo“ (taip studentai vadino pigiausią vyną), bet po tardymų saugumo rūmuose, sako, kartais ir paimdavęs.

A. Antanavičiaus marti, mokslininkė Solveiga Daugirdaitė, mano prašymu siūsdama vieną kitą Domo nuotrauką ir dedikacijas, rašo: „Tarp Algio poverių buvo nukopijuota šita dedikacija ir nuotraukos (knyga yra). Kartu buvo atrinktos dar kelios Tertelio nuotraukos (kopijas pridedu). S. D.“

Salomėjos Nėries rinkinio „Lakštingala negali nečiulbėti“ tituliname lape įrašas:

Tauro bendrabutyje 1952–1953 mokslo metais iš kairės: pirmoj eilėj – Vytautas Girdzijauskas, Vytautas Martinėnas, Domas Tertelis, antroj eilėj – Petras Girzijauskas, Kazimieras Algimantas Antanavičius.
Rimvydo ANTANAVIČIAUS asmeninio archyvo nuotraukos

Domo Tertelio nuotrauka, užrašyta Kazimierui Algimantui Antanavičiui.

„Algiui Antanavičiui –
Šaunioms studentiškoms dienoms atminti nuo
kurso ir kambario draugo

Domo T.
Vilnius, 1953.X.9.
Tauras, 423 kamb.
D. Tertelis“

Ir ši įdomi nuotrauka (tolumoj – „Tauro“ bendrabutis; ant akmenų krūvos ranka pasirémės sėdi skrybėlėtas D. Tertelis) su dedikacija:

„Algiui
Akmenuo keliu einant suklupau ir nemanau
keltis.

1953.XI.7. Domas“

Toliau – Algimanto Antanavičiaus „paaiškinamasis“ prieras:

„Domas sveikina bundančią gamtą ir nardo tekančios saulės spinduliuose.“

D. Tertelis ne vienam iš kurso draugų pasiūsdavo kokią įdomesnę savo nuotrauką su nestandartiška šmaikščia dedikacija. Išsiuntęs širdyje džiaugdavosi, kad staigmena pasieks tikslą, pralinksmis. Pasiūsdavo ir kokį naują eileraštį, tarsi sakydamas: „A-ū, aš gyvas!“

Apie D. Tertelio vertimus... Adomo Mickevičiaus, Juliaus Slovackio, Michailo Isakovskio, Nikolajaus Nekrasovo, J. Surikovo, Michailo Lermontovo, Afanasyjaus Feto, Aleksandro Bloko, Jakubo Kolaso, A. Dolmatovskio, Sergejaus Jesenino, Johanno Wolfgango Goethe's, Heinricho Heine's kūrybos vertimų, kaip ir jo paties eileraščių rankraščių, nepavyko aptikti. Tikriausiai jam tyliai užgesus tiek jo užrašai, tiek jam rašyti laiskai nežiniai kieno valia ir kur nukeliavo.

trys kurso draugai – Alfonsas Maldonis, J. Pilyaitis ir A. Antanavičius – dirbo „Vagos“ leidykloje. Jie supratė Domą, žinojo, kad vienišius skursta (visomis prasmėmis). Nežinia kuriam iš jų kilo minčis pasirūpinti bendrakursiu. Taip ir gavo iš rusų kalbos išversti kelias nesudėtingas (!?) knygas vaikams – Jurijaus Dmitrijevos „Kas miške gyvena ir kas auga“ (1976 m.), Piterio Džoiso „Tikis“ (1978 m.) ir Andrejaus Blinovo „Šaltkalviukas“ (1983 m.). Jis iš lenkų kalbos išvertė „Mažojo Lasios kelionę“ (1971 m.) ir

A. Dugineco „Dvylikos metų generolą“ (1973 m.). Buvo išvertę Konstantino Balmonto „Girių valdovai Lietuvai“, bet kur tas vertimas, nežinia.

Man rodos, Domas labiausiai džiaugėsi gavęs versti išradingai sukomponuotą (su abécéline rodykle antrame viršelyje) J. Dmitrijevo knygą, nes jis, Dzūkijos miško vaikas, dėliojo vaizdą atidžiai ir jautriai parinkdamas žodį, atitikmenis, kurie perduoda to žaliojo arealo kvapus, spalvas, garsus ir nuotakas. Tai lyg vyresniojo draugo pokalbis su jaunuoju bičiulių skaitytoju. Pavyzdžiu, koks įtaigus pasakojimas apie gamtoj augančius natūralius barometrus – sausmedį, papartį arba kazlęką. Kiekvienas miniatiūrinis paveikslas – su išplaukiančiais kas, kaip, kodėl. O štai apie miškuose pavasario prikeltą vieną pirmųjų gėlelių plautę: „Žiedeliai, užauge ant vieno stiebelio, įvairiaspalviai: rausvi, žydri, mėlyni, ir violetiniai. Keletą dienų stebint plautę, galima pamatyti, kaip žiedai keičia spalvą. Žiedelis iš pradžių esti rausvas arba raudonas, paskui tampa mėlynu ir pagaliau violetiniu. Kadangi žiedeliai išsiskleidžia ne vienu metu, tai ant vieno stiebelio galima pamatyti įvairiaspalvę „puokštę“. Stebėtojas ižvelgs ir dar vieną plautę ypatybę: bitės lanko tik rožinius ir raudonus jos žiedus. Ši spalva tartum pasako: „Nektaro yra!“ Praeis kiek laiko, žiedo spalva pasikeis, ir bitės iš jų nebeskris. Spalva pasakys: „Nektaro nėra.“ (Jurijus Dmitrijevas „Kas miške gyvena ir kas auga“, „Vaga“, 1976 m., p. 41).

Daug pagiriamųjų žodžių skirta ožkarozėi, nes maistui tinka ne tik jos lapai, šerdis ir šaknys – iš vieno šių augalų hektaro bitės gali surinkti net po 500-600 kg nektaro. Taigi!

Manau, versdamas šią knygą mūsų kurso riteris vėl gyveno savo vaikystės piemenavimo dienas, maudytė maudėsi braidžiodamas gimtinės miškų vingrybėse. Buvo laimingas! Jautėsi susitapatinęs ir su gamta, ir su knygos autoriumi.

Apie tas dienas, minint D. Tertelio pirmąsias mirties metines laikraštyje „Merkio kraštas“ (1992 m. balandžio 11 d.), Stasys Markevičius taip rašė:

„Tai buvo 1962 m. (mat atvyko į Varėnų gyventi – M. M.). Nepažinojau šio krašto žmonių, neturėjau draugų ar nors kiek pažįstamų, sunkiai man buvo suprantama ir ta dainginga dzūkų kalba. Taip jau likimas lémė, kad susipažinau su D. Terteliu. Jis man paaškino konkretiai apie šį kraštą apytiksliai taip: „Jūs pateket tarp dzūkų. Jie geri žmonės, o tie, kurie kalba jums nesuprantama kalba, tai sulenkėjė lietuvių. Šis kraštas mažai gyveno nepriklausomoje Lietuvos. Čia siautėjo lenkų, o vėliau rusų sovietinė okupacinė valdžia...“

Prisimenu, užėjau pas jį, verčia knygą iš rusų kalbos „Kas miške gyvena ir auga“. Jis ir sako: „Man lengviau versti iš lenkų ar vokiečių kalbų, tu gerai moki šnekamają rusų kalbą, gal galėsi kai kur man padėti?“ – „Su mielu noru, atsakiau aš.“ Taip ta knyga buvo greitai išversta ir „Vagos“ leidyklos išleista.

Yra žmonių, kurie nesuprato D. Tertelio, bet tokį, manau, nedaug. Negalima žmogaus vertinti vien tik teigiamai ar neigiamai. Reikia suprasti jį kaip jautrū sieki, kaip dramą.“

Manau, jį gnuždyte gnuždė studijų laikais patirti ir atskleisti neleidę persekiojimai, vėliau – prarasta galimybė sukurti šeimą, visų artimiausių žmonių išėjimas į nebūti. Ir pasijutes kaip vienišas medis vidury audrą, émė grimzti, dažniausiai vienui vienam prie stiklinaitės. Kabinosi į gyvenimą tverdamasis elėraščio, skaudžių prisiminimų. Todėl siūsdamas man savo enciklopedinio pobūdzio tekstą apie D. Tertelį Gruzdžiuose D. Šniukas rašė: „.... kad nebūtų visai išsiuistas į nebūti, nutariau jį bent tokiu būdu paminėti. Jeigu ir jūs viešai parašysite, kad buvo toks vyras, tai Domui dausose bus smagiau.“

Žinau, D. Tertelis svajojo apie savo knygą, eilėraščių rinkinių, bet dėl įvairių aplinkybių jos išleisti nepavyko. O džūkai pavieniui, susibūrimoose, taip pat ir ansambliai, dainuoja pagal jo tekstus kompozitorų sukurtas dainas. Ypač populiarūs – V. Bagdonas „Dainava“.

Jurgis GIMBERIS

...vis dėlto neduoda ramybės tie teismai; kodėl vienas teismas bylą išsprendžia vienaip, o kitas teismas tą pačią bylą – kitaip; skaičiau ne vieną žydišką anekdotą, tai ten vienu ypu viską išsprendžia rabinas; galima būtų sakyti, kad mūsų rabinas – tai Konstitucinis teismas; tačiau kol byla jī pasiekia, išgaišinam krūvas pinigų; gal vertėtū ir iš anekdotų mokyties? Ypač iš tų...

...sužavėjo kažkur matytas ar girdėtas devizas: „Saugokime vieni kitus!“ Kadangi lietuvių kalba labai paslankki, persasi ir kitos kombinacijos: „Saugokimės vieni kitų!“, „Saugokime vienus, kitus...“ „Saugokimės vienų, kitų...“, o kas turi pinigų, tai tam jau niekas nepadės (pokštas)...

...kažkaip neatsargiai, nerūpestingai varto jam žodžius; nepelnyta nuvertinom sveiką cinizmą – cinikais vadinan paprasciausius pašlemėkus; pradžia juk ne tokia buvo...

...ne visi, kas moka rašyti, rašo gerai; ypač kompiuteriais; ypač komentatoriai; keikiasi, prirašo vienkumis nesąmonių, nieko nebodami, dėsto savo nuomonės ir panašiai; įsigilinkim, susimildami, kas tai yra „nuomonė“; tai yra „nuo“; kažkas nuo kažko atlikę, atskilę, atitrūkę, atplyše ir taip toliau, ir taip arčiau; jau ir taip to proto niekam ne per akis, o dar pasakai vieną kitą „nuomonę“, tai kas lieka paciam?.. atsargiau su tom „nuomonė“, broliai; o! koks gražus žodis – „broliai“; „brolija“; rašančiųjų „nuomonės“ brolija; intrigos, pavydas, psichinių iškrypimų ir panašiai; smarvė, broliai, smarvė; atsiimu ką prieš akimirką pasakiau – baisus žodis „brolija“; siaubingas žodis; kareivinės, vienuolynai, vėlgi iškrypimai, nusikaltėlių grupuotės, prekyba ginklais, spekuliacija medikamentais ir taip toliau, ir taip arčiau, baisus žodis; rašančiųjų nuomonės brolija; apskritai – rašančiųjų brolija, išvis – brolija; valgancių, geriančių, bezdančių, kardais, peiliais, šakutėmis bei šratinukais žvangi-

nančių brolija; baisu, baisu; laisvė, broliai, štai kur geras žodis; laisvė ne ką nors apdėti, bet laisvė ko nors neapdėti, štai, kas yra laisvė; gal steikim tokią laisvo žodžio brolija „Ša, broli, ša“...

„Kaip tu manai, - klausia žmona, šiandien man plautis galvą ar rytoj?“ ir nuo tokio nekalto klausimo gali prasidėti karas; nuo tų laikų, kai šukuose veisési pelės, prabėgo daug metų, bet Šekspiras mus nuolat prisiveja; aš net sakyčiau, kad jis bėga priekyje...

...buvau pirty; gerai, kad žmonės vaikšto apsiengę; apgailėtinai mes atrodom, su kiemo katinais nėr ką varžytis; jeigu būtų toks grožio konkursas, katinai galėtų mums duoti daug balų forų...

...reikia labai gerai gyventi, kad tave tikrai pradžiugintų Kalėdų Senelio dovanotos kojinės; arba labai blogai...

...kažkodėl „demokratiška“ mes suprantam kaip „laisva“; geriausiu atveju „tolerantiška“, o blogiausiu „palaida“; betgi taip nėra, gerbiami mokesčių mokėtojai ir mieli Seimo bei valgomujų šaknelių rinkėjai, taip nėra... demokratija – tai toks griovys, į kurį papuoless neišlipsi, o turi eiti kartu su visais, kaip manoma, pirmyn; ir tas „pirmyn“ mus guodžia...

...jeigu žmogus pats nepradeda tavo veikalų girti, tai klausti jo nuomonės – nekoretiška, kvaila ir baisu...

...Rūta susuko man galvą - sako: nusipirkau mašiną; būtų „nauja“, bet padėvėta; būtų „kita“, bet aną pardaviau; dabar naktimis nemiegū (čia jau aš) – kalba klastingas sutvėrimas...

16 Vilniaus langas

Andrius JAKUČIŪNAS

Netradicinės parodos: dvasininko nuotraukos, literatūra paveiksluose...

Kartais tam tikri vardai išnyra tarytum iš niekur. Tiesa, tokią pavyzdžių nėra daug, dar mažiau – vertą, kad apie juos būtų kalbama. Vis dėto kūrėjas, kuris bus minimas šiame tekste, neabejotinai priklauso išrinktuju būriui.

Kas jis – parodos „Gyvenimas pro negatyvo stikla“, balandžio 6 d. atidarytos Lietuvos fotomenininkų sąjungos „Prospekt“ fotografijos galerijoje, herojus, tiketina, per daug negalvojės apie meno aukštumas ir menu (turbūt) nelaikęs nė to, ką sukūrės?

„1900 metai. Baltarusių kaimo trobos. Upė. Atviriai, truputį naivoki žvelgiančiu i stebuklingą kamerą valstiečių veidai. Fotografo vardas – protojerėjus Pavelas Volyncevičius. Kunigas su fotoaparatu. Kas jis buvo? Koks žmogus? Ryški ir įvairiapusiaška asmenybė. XIX a. žmogus. Šv. Jono Kronštatėcio, Levo Tolstojaus, Antono Čechovo, Ivano Bunino amžinininkas ir tarsi vienas iš jų knygų herojų“, – rašoma informaciniame pranešime pabrëžiant, jog fotograuojantys dvasininkas – ne visai iprastas reiškinys.

Kunigauti pradėjės Kosutoje (Minsko srities Vilieicos rajonas), Pavelas (1875-1962) Bažnyčios tarnystei atidavė 65 savo gyvenimo metus ir visą tą laiką nesiskyrė su fotoaparatu. Jo darbai kupini ramybės ir meilės – lyg nebūtų buvę karų, revoliucijų, okupacijų, priespaudos... 25 metus jis fotografavo savo šeimą (tris kartas), vietas, kur gyveno arba lankėsi, artimiausios aplinkos kasdienybę. Pirmoji nuotrauka datuojama 1900 m. Paskutinioji – 1959-aisiais...

Fotografuota be techninių gudrybių, todėl nuotraukos – paprastos ir suprantamos. Regis, šiame parastume ir glūdi ypatinges jų žavesys: sustabdytos akimirkos dėstosi į savotišką metraštį, šiuolaikiniams žiūrovui keliantį nostalgiją ir laiko universalumo pojūtį (juoba kad seniausioms nuotraukoms – per šimtą metų).

Be abejo, žinotina, kad kun. P. Volyncevičiaus gyvenimas tiesiogiai susijęs su Lietuva – jis mokėsi Vilniaus dvaselinejė seminarijoje. Uzmiionų parapija, kurioje klebonavo apie keturiadesimt metų, taip pat priklause Vilniaus vyskupijai. Išlikę dokumentinių liudijimų apie Uzmiionų parapijos vizitaciją – 1916 m. rugpjūtį ją aplankė Vilniaus ir Lietuvos arkivyskupas Tichonas (Belavinas), vėliau išrinktas Maskvos ir visos Rusios patriarchu. Tą Uzmiionų parapijai įsimintiną dieną arkivyskupas Tichonas pasakės pamokslą, susipažinės su sekmadieninės

mokyklos veikla, o paskui ilgai kalbėjėsis su klebonu jo namuose, gérėjesis šeimininko sodu.

Simboliška, kad kunigo fotografo, kuriam asmeniškai teko pažinti arkivyskupą-išpažinėją ir šventąją Tichoną, nuotrauką paroda savo kelionę Lietuvoje pradėjo nuo Šalčininkų šv. Tichono parapijos.

Parodos rengėjai pabrëžia, kad kunigo Pavalo fotoarchyvas formavosi nuosekliai daug metų, tame, galima sakyti, nėra spragų. Tačiau, anot jų, unikalūs esą ne tik tai, bet ir faktas, jog archyvas apskritai išliko. Stiklas – labai trapi medžiaga, negatyvai dažnai neišgyvendavo iki mūsų laikų. Kun. Pavalo įamžintos akimirkos išliko ir šiandien yra išskirtinės istorinės reikšmės.

Rengiant projektą buvo daug dirbama Baltarusijos archyvuose, ieškota dokumentų, patvirtinančių vieną ar kitą autoriaus gyvenimo įvykį. Protojerėjus Pavalo Volyncevičiaus vardas buvo atrastas Minsko kolekcininko Dmitrijaus Serebrianikovo, dailininko restauratoriaus, kolekcininko Igorio Surmačevskio ir fotografo Vladimiro Sutiagino dėka.

Dar viena šiek tiek netradicinė paroda balandžio 8 d. atidaryta Modernaus meno centre (Literatų g. 8, Vilnius) – žiūrovai kyviečiami užmegzti menamą dialogą tarp literatūros ir dailės. Greta Rimvydo Kepežinsko, Antano Obcasko, Lino Liandzbergio, Leono Lino Katino, Rūtos Spelskytės, Petro Repšio, Eglės Kuckaitės kūrinių parodoje „Litera“ galima pa-

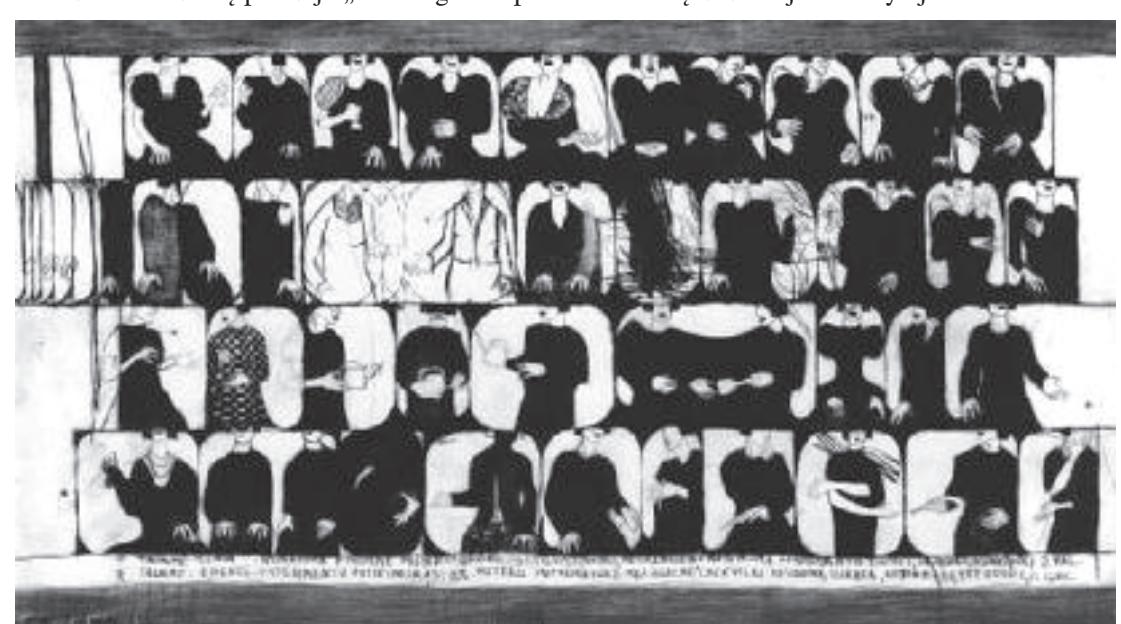

Pavelas Volyncevičius.

matyti įvairių rašytojų, poetų kūrybos citatų, išreiškiančių subjektyvų, poetišką kuratorių žvilgsnių. Šis žvilgsnis ne tik ragina tapyboje, piešiniuose, grafiikoje paieškoti menamų, o gal ir tiukų tekstų, raidžių ar jų užuominų. Teigiama, esą jis taip pat skatina i literatūrą ir dailę pažvelgti kaip į tam tikrą struktūrą, ženklių ar net emocijos išraiškos sistemą. Tuščią erdvę, kurioje vaizduotė kuria savarankiškas istorijas.

Anot rengėjų, parodos pavadinimui pasiskolinotas žodis „litera“ saugo keletą prasmų. Išvertus iš lotynų kalbos jis reiškia raidę, bet taip pat šiuo žodžiu įvardijamas laiškas ar senovėje spausdinimui naudotos raidžių klišės – literos. Parodos kuratorės (Violeta Petkūnaitė ir Tautvilė Baltakyte) šio žodžio interpretavimą palieka atvirą individualiam svorimui. Tačiau ieškant kūrinių prasmų ir tarpusavio sąsajų ryškiausiu elementu tampa intuicija, subjektyvumas ir autentiškas pajautimas, siejamas su laišku, kurį paroda (o gal tai mūsų pačių vaizduotė?) „rašo žiūrovui“.

Paroda „Litera“ igyvendinama kaip Knygų mugės metu vykusio MMC „protų mūšio“ laimėtojų kūrybinė iniciatyva, išreiškianti nešališką poziūrį į modernaus ir šiuolaikinio meno kolekciją iš kiek kitokios profesinės perspektyvos – bibliotekininkystės. Simboliška, kad kuratorių pasirinkta tema siejasi su Literatų gatve ir jos sienas puošiančiomis menininkų dedikacijomis rašytojams.

Rūtos SPELSKYTĖS kūriny (paroda „Litera“).

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube – „Valandos“

Antradienė, balandžio 16 d., Kitokio kino klubo žiūrėsime modernaus kino šedevrą „Valandos“, kurį pagal Michaelo Cunninghamo romaną, kuriame glaudžiai susipina trijų moterų likimai. Visus juos i vieną tobulą visumą sujungia amerikietė rašytoja Virginia Woolf (už šį vaidmenį Nicole Kidman buvo apdovanota „Oskaru“), 1923 m. Londoно priemiestje rašanti mūsų skaitytojams gerais žinomais novatoriškais romanais „Ponia Dalovėj“. 1952 m. šią knygą Los Andžele skaito ponija Lora Braun

(aktorė Julianne Moore) ir mègina iš jos sužinoti, kaip pakeisti savo nusistovėjusį gyvenimą, o dar po keturiadesimties metų į pačią poniją Dalovėj persikūnija Niujorko knygų leidėja Klarisa Vohan (aktorė Meryl Streep).

Režisierius Stephenas Daldry, padedamas talentingu bendradarbių, orkestruoja filmą kaip daugibalsi simfoninį kūrinį (bravo muzikos autorui Philipui Glassui!), kurio forma primena klasikinę fugu, o visų trijų istorijų nuotaiką vienija vienatvés

ir savižudybės motyvai. Pati V. Woolf prieš parašydamas romaną „Ponia Dalovėj“ du kartus mègino nusižudyti. Trečasis bandymas 1941-aisiais buvo lemtingas.

Filmas priverčia susimąstyti apie terapinių kurybos poveikį ir apie tai, kad būdami savo herojų likimų valdovai menininkai patys neretai atsiduria tokioje situacijoje, kai pasitraukimas į tą pasauly, kuriame laikas jau netenka jokios prasmės, atrodo vienintelė alternatyva žemiškajam gyvenimui.

Savaitgalis prie televizoriaus

Ar verta atsisakyti to, ko trokšti?

Savaitgalis prasideda istorinės tematikos filmu, kuriu autoriai stengiasi atskleisti tai, kas nuo visuomenės buvo ilgai slepiama.

Iki naujuujų laikų slaptuose Rusijos saugumo archyvuose po devyniais užraktais laikyti dokumentai, kuriuose parašyta, kad Katynės miškuose 1940 m. kovo 5 d. buvo sušaudyta daugiau nei 25 tūkstančiai lenkų karininkų, dvarininkų, inteligenčių ir tarnautojų. Tiek neseniai atsirado galimybė apie šią tragediją sukurti filmą „Katynė“ (ketvirtadienis, 22.30 val., BTV). Ši istorinė drama lenkų kino patriarchui Andrzejui Wajdai buvo svarbi dar ir todėl, kad miškuose prie Smolensko nužudytas jo tėvas karininkas Jakubas Wajda.

Žiaurių vaizdų netruksta ir rusų režisieriaus Vladimiro Chotinenkos istorinė drama „1612-ieji: Tamsūs laikai“ (penktadienis, 21.00 val., BTV).

1812-ieji rusams visų pirmą asocijuojasi su pergaile prieš Napoleoną. O dvieju šimtmečiu ankstesnė data reiškia ne mažiau svarbią istorinę sukaktį: 1612-aisiais baigėsi septynerius metus trukusi Tamsiuju laikų gadynė, prasidėjusi tuoju po caro Boriso Godunovo mirties. Tada buvo nužudytas valdovo našlė bei sosto paveldėtojas Fiodoras, o šalį apémi chaoses. Bajorai intrigavo ir rezgė baisius sąmokslus, sostas keliamo iš vieno apsišaukėlio rankų į kitas, klasta ir išdavystė tapo gyvenimo norma.

Apie Rusijos likimą tada niekas nesuko galvos. Tik Boriso Godunovo tarnas Andrejus (aktorius Piotras Kislovas) vis prisimena teisėtą valdovą. Gal ne tiek patį carą, kiek jo gražuolę dukrą Kseniją (aktoriė Violeta Davydovskaja), kurią kartą pamatė nuogą besimaudančių draugijų bûrelyje, už ką ir buvo „pašventintas“ botagais. Baisaus teroro metais Ksenija išvenę mirties, bet po kelerių metų tapo lenkų belaisve. Dabar Andrejus ryžosi ją vaduoti nuo gédos tapti Lenkijos hetmano sugulove. O kartu su šiuo žygdarbiu

dar ir tévynę nuo visokios bjaurasties išgelbėti.

Labai įdomū, nors ir nesenos istorijos įvykius nagrinėjantį filmą „Dž. Bušas“ (penktadienis, 20.20 val., Lietuvos ryto TV) sukūrė režisierius Oliveris Stone’as. Anksciau jo dëmesio sulaukė JAV prezidentai Johnas F. Kennedy („JFK“, 1991 m.) ir Richardas Nixonas („Niksonas“, 1995 m.). Dabar atejo George’o W. Busch'o jaunesniojo eilė. Įdomu tai, kad filmas apie jį ekranuose pasirodė 2008 m., kai 43-iojo JAV prezidento kadencija dar nebuvo pasibaigusi. Filmas apima didelį aukšto reitingo naturejusio JAV Baltųjų rūmų vadovo gyvenimo laikotarpį – nuo pašelusiai nerūpestingos jaunystės koledže, tarnybos kariuomenėje, gubernatoriaus posto Teksase, naftos verslo iki rinkimų į prezidento postą kampanijos ir pasiekto tikslą. Gera amerikietiškos demokratijos iliustracija.

Romantinėje komedijoje „Kad ir kas benutiktu“ (šeštadienis, 23.30 val., Lietuvos ryto TV), Europoje sukūręs keletą filmų, režisierius Woody Allenas vėl sugrįžo į savo mylimą Manheteną. Pagrindinis heroinas Borisas Jelnikovas – buvęs atominės fizikos specialistas. Kadaisė Borisas nominuotas Nobelio premijai, tačiau dabar jis – paprasciausias pensininkas. Vieną rytą pabudės vyras supranta, kad neišvengiamai ateis diena, kai teks atsišveikinti su šia ašarų pakalne. Todėl Borisas nusprendžia nešvaistytį laiko igrisusio gyvenimo smulkmenoms, bet sukoncentruoti visas jėgas į svarbiausius dalykus. Jis palieka savo žmoną, nusispjauna net į prabangius namus prestižinėje Niujorko vietoje ir išsiakrausto į daugiaaukštį būstą, kad galėtų pasimėgauti bohemisko gyvenimo malonumais.

Antras svarbus siužeto posūkis susijęs su Boriso gyvenime staiga atsiradusia mergina, atvykusia iš tolimos provincijos užkariauti Niujorko. Pakvimpa grąžia romantinė istorija, kurią į komedijos lankas nubairuoja Boriso namų slenkštį peržengę merginos gi-

minaičiai.

Didžiuosiuose ekranuose pasirodė prancūzų rašytojo Francois Mauriaco romano „Teresa Deskeir“ ekranizacija, platintoju perkrikštyta į „Teresės nudémę“. Pagrindinę herojė vaidinancią aktorę Audrey Tautou pamatysime ir dramoje „Tiesiog kartu“ (šeštadienis, 23.00 val., LRT). Susipykusi su motina jau na menininkė Kamilė apsigyveno išnuomotoje mansardoje. Vakarais ji dirba valyoja, nors yra talentinė iliustruotoja. Kaimynystėje didžiuoliame bute, pilname antikvarinių daiktų, gyvena jaunas aristokratas Filiberas. Netrukus Kamilės gyvenime atsiranda dar vienas vaikinas – vyras Frenkas.

Pikantiškų vaizdelių mègėjai naujoje rubrikoje „Aštros kinas“ gali pažiūrėti „Nimfomanės užrašus“ (šeštadienis, 23.00 val., BTV). Jau minėtas W. Alleenas juokais sakė, kad normalus vyras apie seksą galvoja kas septynias minutes. „Nimfomanės užrašų“ herojė, regis, apie nieką kitą iš viso negali galvoti. Tik neskubėkite jos vadinti nimfomane. Mat mirties pale gulinti Valerijos senelė paskelbia, jog „nimfomaniją“ sugalvojo vyrai, kad taisyklių nesilaikančios moterys jaustusi kaltos“.

Sekso pozų įvairove „Nimfomanės užrašai“ galėtų sèkmingesai konkuruoti su „Kamasutros“ iliustracijomis, o kad žiūrovai nepagalvotų, jog žiūri banalu pornografinį filmą, autorai stengiasi gausias sekso scenas derinti su, jų manymu, „giliomis“ filosofinėmis sentencijomis. Dauguma jų kelia juoką arba bent jau verčia jaustis nepatogiai. Bet sekso malonumų pojūcių sklidina pagrindinė herojė Valerija dziaugmingai skuba pasidalinti su žiūrovais savo išgyvenimais. Ypatingo paminėjimo vertas tokis iš jos lūpų išsprūdės perlukas: „Su kiekvienu orgazmu dalelė manęs lieka amžinybęje – tai tarsi nemokamas kelialapis į nemirtingumą.“

„Taisyklių nesilaikančios“ moterys dabar galės šią mintį cituoti, nurodydamos autoritetingą šaltinį. O tas, kurios filosofuoti nelinkusios arba eksperimentuoti dar bijo, turėtų padrašinti ši mintis: „Nekada neatsisakyk to, ko trokšti, kitaip būtinai pasigailėsi.“

18 Muzika

Eugenija ŽAKIENĖ

Iš E. Griego ir M. K. Čiurlionio festivalio atgarsiu

Kompozitoriu E. Griego ir M. K. Čiurlionio muzikos festivalis gyvuoja jau šešiolika metų, anksčiau pavasarį mums primindamas profesionalios Lietuvos ir Norvegijos muzikos pradininkų kūrinius, suburdamas atsidavusius klasikos gerbėjus, įdomiomis programomis pritraukdamas naujų klausytojų. Šiemet keturiuose jo vakaruose dažniau skambejo E. Griegas, M. K. Čiurlionis reprezentavo vien Kauno choro atlakta vokalinė muzika, užtat didžiajam lietuvių menininkui giminingu idėjų buvo galima užčiuopti kelionėje po Norvegijos fiordus, i kurią pakvietė Nilso Oklando smuiko garsai ir Gintaro Česonio fotografijos. Netikėčiausia siūmečio festivalio detalė – kelių šiuolaikinių autorų premjeros. Atidarymo koncertą pradėjo sudėtingas ir dinamiškas norvegų kompozitoriaus Oddvaro Lonnerio fortepijoninis koncertas „Amžina pora“ bei skaidrus Zitos Bružaitės Noktiurnas kameriniam orkestrui; pabaigos koncente Šv. Kristoforo orkestras, diriguojamas Donato Katkaus, drauge su solistėmis pateikė naują Vidmanto Bartulio opusą. Kad ir kaip ten būtų, kviesdamas į sales šešioliktąjį kartą, festivalis jau malonai stebina savo gyvybingumu bei išmone. Todėl apie programą gimimą ir festivalio inspiracijas sumaniau paklausinėti dalyvių: VDU kamerinio orkestro vadovo Roberto Biškevičiaus, kompozitorės Zitos Bružaitės, pianistų Sonatos ir Roko Zubovų bei dainininko Steino Skjervolo (Norvegija).

– Kaip jaučiatės šio festivalio kontekste? Kaip gime noktiurno idėja?

Zita Bružaitė: „Dalyvauju festivalyje, tarsi bylodama, jog ir šiuolaikiniams autorui nesvetima romantika – pradedant žanru, baigiant stilistiką. Maždaug prieš metus, dėliodamas šio koncerto programą, R. Bliškevičius papraše parašyti kūrinį styginiams. Pagalvojau, kad iš tiesų jau labai seniai rašiau tokiai populiarai sudėciai kaip styginių orkestras – ko gero, tai buvo „Rudens impresija“ praeitame amžiuje (šypsosi). Turėdama galvoje festivalio kontekstą, nesunkiai radau bendrą „vardiklį“ – noktiurną, nes abu kompozitoriai sukūrė šio žanro kūrinius fortepijonui. Mano kūrinyje galite kiek užčiuopti M. K. Čiurlionio ir E. Griego opusų muzikinės medžiagos, o labiausiai pajauti mūsų šalis vienijančio jūros ar vėjo virpėjimo ir šaltumo įspūdį. Taip abi šalys susilieja per šaltą vėją, o kompozitorius sulydo Z. Bružaitė, pasitelkusi noktiurno žanrą (šypsosi). Manau, šiam festivaliui būdinga šalia klasikų pateikti ir šiuolaikinių autorų opusų, taip pademonstruojant tolesnį jų dvasios vyksmą – tuomet ir M. K. Čiurlionis, ir E. Griegas per mus iš naujo atgyja. Mes galime naudoti citatas, kitaip atvejais apsieiti ir be tam tikrų kontekstų – tiesiog iliustruoti savo išskirtinę kultūrinę tąsą, kai dabarties kompozitoriai permąsto klasikų palikimą.“

– VDU kamerinis orkestras pirmąsyk dalyvauja festivalyje, tačiau jis jau turi šiuolaikinių kompozitorų jam skirtus kūrinius, o tai lyg ir jo au-

gančios meistrystės irodymas.

Robertas Bliškevičius: „Orkestro idėja – sukurti terpę žmonėms, kurie paprastai „pabėga“ iš Kauno. Kita vertus, studentų orkestras turėjo išjudinti jų koncertinį gyvenimą, parodyti grojimo scenoje malonumą. Juk meistriškumas neatsiranda, jei nuolat nekoncertuojama; palyginti su LMTA, mūsų studentai neturėjo kur pasireikšti. Taip po kelių koncertų atsirado stimulas groti daugiau, vėliau entuziazmas dar augo, kai kurie muzikai net pakeitė darbus mažesniuose miesteliuose ir susitelkė dirbtį čia. Mes norime išlaikyti talentingiausius jaunus Kauno menininkus, ateityje mąstome apie jų įsiliejimą į kultūrinę veiklą, apie perspektyvą pakeisti vyresnius kolegas. Norime susikurti nišą, nekonkuruodami su kitais orkestrais, pasirinkę išskirtinį repertuarą – šiuolaikinę muziką, kurios dar niekas negrojo, ir senąjį muziką. Stengsimės tai daryti autentiškai, o kadangi Lietuvoje neturime nei senosios, nei dabarties muzikos interpretavimo mokyklų – kviečiame specialistus iš svetų. Pernai barokinio meistriškumo kursus surengė italių profesorius Stefano Rossi, ši tą panašaus planuoja me šiemet, kitąmet kviessime Juliardo (JAV) profesorių. Tikimės, kad taip augs mūsų meistriškumas, per metus dvejus orkestre galį susitelkti tik siek tiek entuziazmo ir ambicijų, o profesionaliam kolektyvui auginti reikia penkių dešimties metų.“

– Prašom papasakoti apie atlirkas premjeras.

– Pagriežėme Z. Bružaitės Noktiurną ir originalų O. Lonnerio koncertą „Amžina pora“ fortepijonui, balsui ir kameriniam orkestrui; šis autorius – labai platus profilio menininkas, norvegas, turintis daniškų šaknų, jis kuria prozą ir po-

Kompozitoriai Zita Bružaitė ir Oddvaras Lonneris po premjerų
VDU orkestro archyvo nuotrauka

eziją danų kalba, spaudsina romanus. Jo išsilavinimas ir asociacijų laukas ypatingi – viskas veikia kartu, viskas su viskuo, o kūrinyje naujodama technika racionalumu primena senąjį polifoniją. Kodėl „Amžina pora?“ Kebli užduotis komentuoti šiuolaikinio kompozitoriaus sumanymą, kiekvienas klausytojas ji gali girdeti savaipl, tačiau mums muzikas prasitarė apie jo profesoriaus papasakotą filosofinį siužetą. Vienišumo akimirkomis žmogui gera žinoti, jog kažkur yra jam skirta amžina pora; tai nebūtinai susiję

su šeima ar draugais, tiesiog įsivaizduojama, kad nesi vienas, net tuomet, kai to asmens nesutinki. Iš esmės tai viena populiarųjų dabartinio meno temų – apie vienišumą, nesusikalbėjimą, nerimą... Su kompozitoriumi susipažinome per norvegų klarnetininką Rogerį Vigulfą, dažnai Lietuvos koncertų salių svečią. Kartu su juo ir pianiste Jone Punyte pagrojome Trio, po kurio kompozitorius J. Punyte dedikavo ši Koncertą. Kitąmet planuoja kūrinių atlikti ir Norvegijoje...

– *Kiek, jūsų manymu, gyvybingas klasikos festivalis?*

– Festivalis gyvybingas, kol yra norinčiųjų jaime dalyvauti. Man asmeniškai labai graži E. Griego ir M. K. Čiurlionio sasaja. E. Griegas – centrinė norvegų klasikos bei romantikos figūra, o M. K. Čiurlionis pradėjo lietuvių šiuolaikinį meną. Taip simboliškai susipina europietiškoji ir lietuviškoji linijos, be to, ir klasikinė-modernioji tradicijos. Kita vertus, renginio gyvybingumas priklauso nuo programų – manau, tik festivalis sėkmingai populiarina klasikinę muziką, kitokios formos (tarkim, koncertų ciklai) sulaukia dažesnio. Šiame festivalyje esu griežęs su „Chordos“ kvartetu, „Nepaklusniųjų“ ansambliu, dabar pirmąsyk dalyvavo VDU orkestras; ir, beje, mūsų programa galėtų atrodyti kaip vienas jo gyvybingumo įrodymų. Sakykim, E. Griego siuitta, skirta L. Holbergui – XVIII a. humanistui, filosofui, danų ir norvegų literatūrų pradininkui. Kompozitorius dedikuoją muziką istorinei figūrai, o mes, ją dabar atlikdami, atsi- gręžiame į dar tolimesnius laikus – taip viskas gražiai susisieja, turi istorinę ir kultūrinę tąsą.

– *Kaip gime jūsų patrauklios muzikinės kelionės idėja? Ne pirmą kartą esate šio festivalio dalyviai, koks jis jums atrodo?*

Sonata ir Rokas Zubovai: „Šiemet sukanka 150 metų H. Ibseno dramai „Peras Giuntas“; beje, prieš keletą metų pagal ją festivalyje mes su

Sonata ir Rokas Zubovai.

Kauno filharmonijos archyvo nuotrauka

„Nepaklusniaisiais“ vaidinome V. Masalskio režisoriute spektaklyje. Kūrinyje gvildenamos idėjos mums tebéra svarbios ir įdomios. Pradėjus galvoti apie festivalio koncertą, „Peras Giuntas“ su savimi „pasikvietė“ H. Ibseną ir E. Griegą, vėliau „atėjo“ kitų kompozitorių (dano Frederiko Deluso, norvegų Wolfgango Plagge, austro Hugo Wolfo) kūrinių pagal H. Ibseno tekstu, kuriuos surado S. Skjervoldas. Paaiškėjo, kad

mūsų kelionė gali turėti įvairių spalvų, susijusį su žmonių ir su trolių pasaulyais. Taip gime dramatizuota koncertinė programa – ne vien muzikinė, bet ir su emocinėmis, kultūrinėmis, estetinėmis bei filosofinėmis potekstėmis; festivalyje ją atlikome pirmąkart, bet pajutome, kad norėsite pakartoti.

– *Koks jausmas – norvegiškai atlikti norvegų klasiko kūrinius kartu su lietuvių muzikais?*

Steinas Skjervoldas: „Sakyčiau, labai geras. Gyvenu Lietuvoje penkerius metus, dėstau norvegų kalbą, stengiuosi dainuoti kuo dažniau ir kuo geriau (*šypsosi*). Prisipažinsiu, man įdomiau E. Griegą dainuoti čia nei Norvegijoje. Lietuvos publika kitaip klauso, kitaip suvokia, kitaip žino. Kai Rokas pasiūlė parengti programą pagal H. Ibseno tekstu, susidomėjau ir pradėjau ieškoti dainų. Pasirodė, tokiai kūrinių nėra daug dėl daugelio priežasčių – visų pirma dėl poetikos gelmės. Kita vertus, H. Ibsenas dažnai rašė progenius kūrinius, poezijos sukūrė nedaug. Labai apsidžiaugiau radęs mano mėgstamo H. Wolfo dainas, anksčiau nežinojau, kad jis turi kūrinių pagal Ibseno žodžius.“

S. ir R. Zubovai: „Kalbant apie festivalio aktualumą, mūsų programa galėtų būti puiki iliustracija – akivaizdu, jog galima rasti įvairiausių rakursų, konstrukcijų pažvelgti į žinomus auto里us ir jų kūrinius. Festivalis gali būti dedikacija šitoms figūroms, ir iš to gali rastis naujų formų. E. Griegą ir M. K. Čiurlionį labai tinkta interpretuoti, jie turi susikirtimo tašką istorijoje ir kultūroje, yra savo muzikinių kultūrų patriarchai, abu artimi gamtai, savo tautų tradicijai. Čia galima atrasti nemažai paralelių ir skirtumų; beje, net ir Norvegijos istorijoje buvo panašių į Lietuvos motyvų, jei neminėtume šalių ir datų, ji „skaitytusi“ paraleliai – galinga karalystė, vėliau okupuota tai vienų, tai kitų... Atrodo, festivalis rado įdomią simbiozę ir jo ieškojimų laukas labai kūrybingas.“

Sutikime, pirmasis pavasarinių Kauno festivalių tebéra įdomus atlikėjams ir klausytojams. O jis jau keičia kitas – šią savaitę Kauno filharmonija pasitinka tarptautinio jaunųjų atlikėjų festivalio programą. Gal jų temperamentas ir nuoširdumas pagaliau išstirpdys sniegą?..

Scenoje VDU kamerinis orkestras, diriguoja Robertas Bliškevičius.
VDU orkestro archyvo nuotrauka

20 Galerija

Salomėja JASTRUMSKYTĖ

Devintojo purpuro riksmas

„Analitikas“.

Panevėžyje vėl sujudinta estetinė ramybė. A galerijos, o tiksliau, Albino Vološkevičiaus iniciatyva, vadinamas meno pasaulis prisiima dar vieną šiai vietas dvasiai neįprastą formą. Negalėtume prieštarauti Boriso Groiso minčiai, kad naujumas yra lokalus, t. y. iš naujo kiekvienoje vietoje pakartojamas įvykis, nes A galerijos ir Juozo Miltinio dramos teatro (vadovas Romualdas Viškraitis) tandemas kaip tik yra tas nenuspējamasis mechanizmas, jau pretenduojantis į vadinamųjų kūrybinių industrijų stilių – tam tikromis aplinkybėmis konkrečiai vietai, apibrėžtais publikai pernešanties / išverčiantis žinią apie įvairius, bet kruopščiai atrinktus meninius įvykius, at(si)radimus, tendencijas. O įvykio pakartojimas juk yra jo perkonstravimas, neleidžiantis kalbėti apie paprastą faktą simuliakrą. Dvinarė ekspozicinė erdvė jau sukūrė savitą kultūrinę „stotį“, nukreipiančią publiką dviem srautais skirtingose miesto vietose, suformuodama neįprastą, dvilypi santykį su pristatomo menininko kūryba. Konstruktiv, skaidri ir atvira erdvė teatre (persanti mintį kone apie vagneriškąjį *Bayreuth Festspielhaus* erdvėje išsispildžiusią skirtingų menu giminystę) ir kamerinė aplinka A galerijos patalpose bet ką gali parodyti kaip dviveidi Janą. Juk iš tiesų bet koks reiškinys, juo labiau įasmeninta (net jei tik fizine prasme) menininko kūryba – daugialypė, įvairiasluoksnė, policentriška, tad prasminga vienoje parodoje kurti skirtinges perspektyvas, prieštarungus žiūros taškus ir kontrastingą emocinę aplinką.

Tolima aliuzija į tariamą menų sintezę ši kartą kaip tik ir atėjo per erdvį ir kūrinių jose judesio

pojūti bei paties kūrinio, nors inertisko erdvėje, bet nestabilaus sąmonėje ir juslėse, patyrimą. I atėti garmanti estetikos tradicija (plūstanti ten kaip į prarąj arba kaip į taurę) jau susitaikė su tuo, kad iš tapyba gali būti taktilinė, akustinė, t. y. į akis (visom prasmėm) žiūrinti lyg į atsitiktinumą. Okuliarcentrizmas – ne šventė. Ne vienas menininkas sąmoningai ar nejuociomis priartėja prie juslių ir stilizuoto daikštumo ribos. Meno institucijos visuomet eksponuoja tik stilizuotą juslę – o paveikslas / kūnas / vaizdas tėra nuotykis, avantiūra.

Šiandien, balandžio 11 d., dvinarė galerijų mechanika nuleidžia dar vieną *deus ex machina*. Raimundo Gailiūno tapyba pastaruoju metu tapo savitu atradimu. Kaip žinia, beveik visa Lietuvos teritorija yra tamsus ir neįžengiamas „kažkur“, jei menininkas pasirodo iš ten, tai tas pat, kas iš niekur, iš už „devynių marių“ – centro ir periferijos mitas gyvas kaip prigimtinė teisė. Nors garsios menininkų grupės „Angis“ narys nuo 1990 m. (beje, 2011-aisiais „Titaniko“ galerijoje Vilniuje grupė surengė parodą gana beletristine intencija – „...po 20 metų“), R. Gailiūnas intensyviai kūrė savają pašaulio kritikos ir metafizikos chimerą pats nebūdamas šių dienų meno pašaulio viliojama „šlovės hiena“. Tyloje ir nuošalėje, savo gimtajame Rokiškyje, vienu metu tapydamas po keletą didžiulių darbų, nugyvendamas, jo paties žodžiais tariant, „per penkerius metus ištisus penkiasdešimt“, dabar jis iš tiesų pasirodo lyg pats savaime išgrynintas įvykis. Paroda Rokiškyje, sulaukusi Modernaus meno muziejaus ir dokumentinio kino kūrėjų dėmesio Panevėžyje, vėl išsiskaidė į daugiau kaip pen-

kiasdešimt dramatiškų drobių, iš kurių kaip iš molekulių sulipdomas naujas meninis įvykis. Skirtingos eksponavimo traktuotės, parodančios, be kita ko, ir menininko pasaulėžiūros, ir jo tapybinės plastikos nuoseklumą, integralumą, padėtis erdvėje „nerinkelba“ paveikslų autonomijos.

Kančia ir jos įkyrumas, savisaugos agresija ir smurto apklausimas: „Ydos išreiškia pries patį savę stojujį gyvenimą, mėginant jį išprasminti“, – saiko Erichas Frommas. „Kažkada skaiciau Peterio Sloterdijko „Ciniškojo proto kritiką“, – sykį užsiminė Raimondas. Kančia peržengta ir beasmenė, tačiau įveikiamą tik vienu būdu – ją išgyvenant. Agresijos kaip psichosocialinio reiškinio tyrinėjimas iškilo XX a. 7 dešimtmetyje, bemaž simptomiskai sulig augančia destrukcijos lavina šiuolaikinėje visuomenėje. R. Gailiūnas savaip analizuoją šią temą, tyrinėja ją lyg abstrahuotą santykį tarp skirtingų tikrovės elementų. Galios, prievertos ir kančios reprezentacija autoriaus galiausiai peržengiamą juslinę jos prezentaciją, ypatingu tapybos materialumu perlaužimui: spalvų ko nors reprezentavimo akte paverčiant aktualiu švytėjimu, šviesa, psichosomatiskai persismelkiančia per tapybos sluoksnius ir suvokėjo kūną. Akustinės spalvos gylis – tapybinio metodo paradoksas.

Žinau, ko laukiama, – susiesiu ar nesusiesiu R. Gailiūno tapybą su gaivališkas, traumines, tragiškas,

„Dailusis čiuožimas – praeiviu“.

„Reportažas“.

„Raganavimas ir pasimėgavimas“.

„Būties cenzūra“.

„Tylinčių pasaka“.

vitališkas kaitas išgyvenusia ekspresionizmo tradicija Lietuvoje. Ižūlu būtų apeiti lūkestį, tačiau ciniška būtų tą lūkestį pedantiškai tenkinti. Prikirti. Lyginti. Klasifikacinis metodas apskritai vargai tinka šiomis dienomis kuriantiems autoriams – atseit viskas mišrūniška. Ne, veikiau čia esama tokio keisto post-entropinio išlikimo: nors išsklaidė didieji naratyvai, autorius ir kūrinio substancialumas, sąmonės sąryšingumas, etinis monolitiškumas ir t. t., po viso to dar ēmė ir išliko ateitis. Iš plūduriuojančių nuolaužų dar išnirė autorai ne retai pamato, jog visi krantai likę pernelyg toli, kad i juos ištumeis ar grįžtum, bet plūduriavimas, toks išprastas šiuolaikiniame apatiškame mene, dažnai taip pat nėra gyvybinga, atraminė būsena. Jei priimtume tokią post-entropinę, post-chaosinę nuostatą, turėtume ieškoti, iš ko išvesti naujas egzistencializmą, o su jomis ir ekspresionizmų veisles. Nes visada yra formos ir turinio sutapties paklaida, istorinis kurio nors iš jų vėlavimas nuolat pasislenkant žmogiškumo ašiai. O tokie autorai kaip R. Gailiūnas dažniausiai teturi aspektišką nuosirdumą ir tiesioginį santykį su galia, vitališkumu, riba.

R. Gailiūnas – ribos tapytojas būtent ta prasme, kad tapomas paveikslas, užspeistas baisybe pasaulio svorio, tarsi įdumba, išsiverčia išvirksčias, lyg paveikslai būtų nusisukę, kaip nusisukama norint sukoseiti (susikeikti). Ekspresionizmas ar neoekspressionizmas atvirai ir manifestiškai darinėja brutalias emocijas, impulsus, instinktus, kuičiasi jų luo buose, o R. Gailiūno darbuose jie jau nulupti, ir procesas pasislinkęs gilėliau. Sinestezinis spalvos krūvis – paveikslėlio elementų percepčinės perejimas į aktualią, t. y. nepaveiksliską, fiziologinę šviesą, įtempta garso sugestija (kurgi tas neoklasikinis bjaurėjimasis atviromis burnomis paveiksluose, išsprūdės dar iš A. Schopenhauerio lūpų?) fizinišče formose – nasrai, gerklės, smuikai. R. Gailiūno tapyboje nesustojama ties susvetimėjimo galios reprezentacijomis – nerimo pradžia ir pabaiga vyksta universalios atjautos viltyje.

Taip, tai tapomas mastymas. Negali prie jo prieti su kreida ir kaktejo pažymėti numerius, datų ir laikotarpį įtakas, hierarchijas. „Laikau protą budrų, tyra, negailestingą“, – ši Nikos Kazantzakis mintis iš jo „Asketikos“ beveik tapati R. Gailiūno nuostatai. O tai jau giloka takoskyra su lietuviškojo ekspresionizmo inercija, susitapatinancija su izoliuoto proto ir provincialių aistru, o dar ir trauminių atminties (istorinės, epochinės) sumaištimi. Raimondo paveikslai yra bet kokios sumaišties stebėjimas atsitolinus, paslepiant netgi to nusišalinimo pastangas, prasmės dėliojamos pridengtos simboliais, konkretumas ir universalumas griežtai neskiriama. Daug atvirų krypcijų, kuriomis dar nenuoita ar jos dar neaplenktos vengiant. Stiprus „čia ir dabar“ pojutis. Provokuojantis raudonas koloritas

išsiūrėjus pasirodo esąs veikiau nuoroda į sterilų anatomijos teatrą, vivisekciją, netgi kontempliaciją, askezę. Bet tik ne į atvirkę „mėsiškumą“: su oda, be odos, supakuotą vakuume, patiestą skerdykloje. „Tik kažkur giliai mumyse ir aplinkui, o gal širdies bedugnėje jaučiame aklas, nepasotinamas, besirdes ir beprotes jėgas“, – štai, jei jau taip norite, (neo)ekspressionistinės intencijos R. Gailiūno tapyboje, tik tyčia čionai perkoštос per ekstaziškas N. Kazantzakio lūpas. „Kai įprotis tampa patogus, sunaikink ji. Didžiausia nuodėmė – pasitenkinimas.“ Klasifikacijos įprotis? Tradicijos atpažinimo pasitenkinimas? Sutikai Budą? Sunaikink ji.

R. Gailiūnas teigia, kad lyg ir mokėsis iš to ar ano, o laikotarpis pats prilimpa prie rankos, bet sąlyginio atsiribojimo primestas yra veikiau pseudosurrealistinis ūkas, draiskanos, nei konvulsyvūs psichikos viduriai, jie plačiame raudonyje paneigia draskomą metaforinio subjekto mėsą, ypač kai R. Gailiūno darbus palygini su belgų tapybos maestro Octavu Landuytu – toks pats sapne paslėptos skerdyklos (fermos) bordo / purpurinis / cinoberio gūdumas, tačiau auka be kraujo. Tarp desperatiško aklino judesio ir begalybės griebimo neturėtų būti jungties. Pamatinis universalumas, kuri tapytojas suteikia darbų teminei ašiai, beveik kiekvieną drobę paverčia psychoanalitiniu skrodimu. Iš tiesų nėra skirtumo – nei prasminio, nei struktūrinio, netgi ikonografinio – tarp iš Renesanso ateinančio anatomijos teatro ir Sgmundo Freudo kuštės – juos vienija ta pačia graikiško verbalinio prado šaknimių sujungti klodai: analizė ir skrodimas.

Devynetas mitologijose dažniausiai išitvirtinės kaip begalybės, svetimumo, visa viršijančios galios, kiekio, atstumo žymuo. Devyngalviai slibinai už devynių jūrų iš tiesų yra skaičiuojančios sąmonės simbolinė riba, paskutinis įmanomas mentališkai operuoti abstrakcijos matmuo. Ribinis, įvairiai vadintamas skaičius, turintis savo paskirtį ir šių dienų matematikoje, fizikoje – tai tas pats iš mitinių gelmių atėjes materijos pabaigos jausmas, uždangos nuoauta. Maksimumas. Įtampas, agresijos, taip pat gėrybių, pasitenkinimo. Ciniška „Maximos“ rinkodaros palaimos tema R. Gailiūno darbuose. Devintoji banga, devintas dangus – devintasis purpuras, perteklinis pasaulis, – iš pertekliaus, iš tankio, iš persisotinimo, anot E. Frommo, tik vienintelis žmogus geba sukurti destrukciją, nekrofilišką kopijų kultą, pagaliau hiperrealistinę galios reprezentaciją. Anot jo, „aistros yra žmogaus atsakas į jo egzistencinius poreikius“. Net vartotojiškos visuomenės aistros, kur autentiškumas ir laimė yra paklausiausia prekė, netgi nerimo ir rizikos visuomenė, kurioje viską galima redukuoti iki riksmo. „Tačiau dieviškumo esmė – kad visos aistros broliuotusi ir kovotų kartu“ (tai vėl N. Kazantzakis).

Po tapybiniais atvaizdais visada tūno ertmės, stadijų golgotos – kaip tik tai tapybą skiria nuo vartojimo paviršiuose gaminamų margumynų. Tapyba yra vieno reginio naikinimas kitu. Vaizdai tapant éda vaizdus, vieni kitus išstumdamai, užmušdami, kai viena pasirinkta galimybė yra absoluti destrukcija, nes jis sunaikina visas kitas pasirinktis, lygiai taip „vardai éda vardus“ (Miguelio de Unamuno žodžiais tariant) pjaudamiesi dėl amžinybės. Taip ir kiekvienas R. Gailiūno tapybos darbas yra tarsi „Saturnas, ryjantis savo vaikus“, šio Francisco Goya's paveikslėlio tonacija tolygiai pereina per visą Raimondo darbų kolekciją. Tapytojo paveikslai pilni suėstu paveikslų, suėstu savęs pačių. Su siaubu sykį teko stebeti autorius keleto paveikslų kaitą, kai tapybiniai vezuvijai neatšaukiama užklojo ištisas vilkstines versijų, kurių kiekviena galėjo būti išsiplėdžiusi galutinė. Sakyčiau, „devintojo purpuro principas“ – ieškoti baigtinumo materijoje, spalvoje, galioje, elemente, bet jokiu būdu ne pačiame (at)vaizde. Pragaištingai visai kultūrai pertrauktas psichoanalizės vérinys: „ir... ir... ir...“ Niekas negali premesti pabaigos, tik pati baigtis.

„Tai visuotinė rauda“, – sako autorius, rauda už visus, beasmenė, bet suvienijanti, kaip ir Alphonso Lingio įvardytą „nieko bendro neturinti bendriją“ – kenciančių, naikinamų, mirštančių visuotinę. Tas absolūčios pasaulio raudos apmastytas yra bene fundamentaliausia R. Gailiūno tapybos tema, neleidžianti susikoncentruoti ties agresijos archetipais (primityviais ar rafinuotais ginakais, daugybę sykų pakartotais prievertos gestais) ir turbūt artimiausia dostojevskiškai etikai: „Visi kalti pries visus, už visus ir labiausiai iš jų – aš pats.“ Aštriausia Aš atvertis jau yra beasmeniškuo proveržis, su kuriuo susiliejama visaip reprezentuojant galią: giedant himną, klūpant katedroje, žygiuojant kolonoje, pagaliau stebint ekrane smurto faktus kaip dailius estetiškus kunstķameros objektus. Estetinis santykis yra tapęs susiniveliavimo ir susinaikinimo modeliu. Richardas Lepertas, sukuręs savitą vizualumo teoriją, mano, jog, kai nebuvu dabartinių atvaizdų kūrimo būdų, paveikslų kiekis ant rūmų sienu reprezentavo galią – valdančią, išakančią, kuriančią, nekvestionuojamą galią. Spaudžiantis, smogiantis atvaizdų kiekis buvo valdymo / paklusimo santykio reprezentacija. Judesių kiekis, kaip antai italių futuristų maniera kinematografiškai atkartojama, dauginama smuiku grojanti ranka R. Gailiūno paveiksluose, byloja: bet kuris individuas, gestas, garsas, kvėpsmas, bet kuris vienetas yra makabriškai pajungtas estetiškai, tiesioginei, etinių skirčių neturinčiai visuomos galiai. Laisvas yra tik ribinis skaičius.

Paroda veiks iki gegužės 14 d.

22 Kampus

12 d., penktadienį, 13 d., šeštadienį, 18.30 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Ivan Turgenev „Mėnuo kaimė“. Drama. Režisierius Valius Tertelis. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 20, 40, 50 Lt.

13 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalių muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 iki 105 metų pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kiliošai“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

16 d., antradienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – „Jeruzalė“. Ekscentriška tragikomedija pagal Jez Butterworth. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

17 d., trečiadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – „Moderatoriai“. Vienos dalių forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieto kaina – 35 Lt, moksleiviams ir studentams – 20 Lt.

17 d., trečiadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Inger Hagerup „Stiklinė arbatos su citrina“. Vienos dalių komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 20 Lt.

Iki gegužės 25 d. Nacionaliniame Kauno dramos teatre veikia lietuvių dailės klasiko Adolfo Valeškos (1905-1994) vitražų projektų paroda. Parodą galima apžiūrėti prieš spektaklius.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

12 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dviečiems metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 28, 35 Lt.

13 d., šeštadienį, 14 d., sekmadienį, 18 val. Premjera! Moljero „Šykstulolis, arba Melo mokykla“. Komedija su pertrauka. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

17 d., trečiadienį, 18 val. Festivalis „Lietuvos teatrų pavasaris – Kaunas 2013“: Konstantin Kostenko „Hitleris ir Hitleris“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I-V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietu pasaulis.

Kauno valstybinis lėlių teatras

12 d., penktadienį, 18 val. Jaunimui ir suaugesiems – „Medinės žvaigždės“. Populiarių TV projektų parodijos. Režisierius Andrius Žiurauskas. Bilietu kainos – 15, 20 Lt, moksleiviams, studentams ir senjorams – 10 Lt.

13 d., šeštadienį, 12 val. „Pasakų karaliaus teatras“. Stebuklingų H. Ch. Anderseno pasakų atsirašimo paslaptys. Režisierius Olegas Žiugžda. Nu 5 m. Bilieto kaina – 8, 10, 12 Lt.

13 d., šeštadienį, 17 val. Liubos Nazarenko ruoškų romansų vakaras. Dalyvauja: R. Smolinskė (smuikas), M. Rutkauskas (violončelė). Bilieto kaina – 40 Lt.

14 d., sekmadienį, 12 val. „Zuikio kaprizai“. Spektaklis-žaidimas, apie tai, kas nutiko užsispėrieliui zuikuciui. Režisierius Algimantas Stankevičius. Nu 3 m. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Nepriklausomų jaunuų aktorių trupė „Degam“ pristato premjerą – spektaklį paaugusiems vaikams ir jų tėveliams „Berniukas ir žuvėdros“. Režisieriai G. Kandelaki, V. V. Landsbergis. Bilietus platina Bilietai.lt

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina Bilietu pasaulis.

9 d., antradienį, 19 val. Mario Fratti „Sesuo“. N-16. Režisierius Artūras Žukauskas. Bilieto kaina – 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Spektaklis vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

16 d., antradienį, 19 val. Svečiuose – „Knygos teatras“: V. Mykolaicičio-Putino „Altorių šesėly“. Režisierius Saulius Vosylius. Bilieto kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

12 d., penktadienį, 18 val. Johano Štrauso „Naktis Venecijoje“. Triųjų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkas Eldor Renter (Estija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

13 d., šeštadienį, 18 val. „Notrdamo legendą“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Inscenizacijos autorius ir choreografas Aleksandras Jankauskas, muzika – Antanas Jasenka ir Ričardas Kociantė, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Rūta Biliūnaitė, vizualizacija Vladimiras Šertsobovojevas. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

14 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Grybų karas ir taika“. Dviejų veiksmų operėlė-parodija vaikams ir tėveliams. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Džiusepės Verdžio „Atila“. Spektaklis rodomas paskutinį kartą. Dviejų dalių opera. Muzikinis vadovas Erki Pehk, dirigentas Virgilijus Visockis, režisierius Üllar Saaremäe, dailininkas Madis Nurms, choreografas Oleg Titov, šviesos dailininkas Margus Vaigur, choromeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos: 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

XXII tarptautinis jaunųjų muzikų festivalis „Kaunas 2013“

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Rokas Jurkus (gitara, Lietuva), Narmin Najafli (fortepijonas, Azerbaidžanas), Milda Kraujutaitė (smuikas, Lietuva), Olga Čepovetska (fortepijonas, Latvija). Koncertmeisterė Aušra Klovaite-Berezinienė. Bilieto kaina – 10 Lt.

12 d., penktadienį, 18 val. Kauno apskrities Juozo Naujailio muzikos gimnazijos simfoninis orkestras (meno vadovas ir dirigentas Jonas Janulevičius). Solistai: Airinė Taučaitė (fortepijonas, Lietuva), Pijus Paškevičius (obojas, Lietuva), Beata Preisaitė

(fleita, Lietuva), Ugnė Varanauskaitė (klarnetas, Lietuva), Stasys Makštutis (klarnetas, Lietuva), Liina Kazlauskaitė (smuikas, Lietuva), Marija Raisanen (smuikas, Lietuva), Eleonora Urbelytė (smuikas, Lietuva). Dirigentas Jonas Janulevičius. Bilieto kaina – 10 Lt.

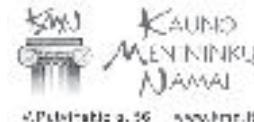
13 d., šeštadienį, 17 val. Cynthia Soto (fortepijonas, Costa Rica), Deniz Ayse Birdal (violončelė, Turkija), Elizaveta Lobacheva (fleita, Rusija), Leonardo Chiodo (violončelė, Suomija-Italija), Ivan Novikov (obojas, Rusija). Koncertmeisterės: Daiva Stulgytė, Svetlana Mamchenko (Rusija). Bilieto kaina – 10 Lt.

14 d., sekmadienį, 17 val. Baigiamasis koncertas. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Imants Resnis (Latvija). Solistai: Cynthia Soto (fortepijonas, Costa Rica), Deniz Ayse Birdal (violončelė, Turkija), Elizaveta Lobacheva (fleita, Rusija), Leonardo Chiodo (violončelė, Suomija-Italija), Rokas Jurkus (gitara, Lietuva), Narmin Najafli (fortepijonas, Azerbaidžanas), Olga Čepovetska (fortepijonas, Latvija), Ivan Novikov (obojas, Rusija). Dirigentas Imants Resnis (Latvija). Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

IV tarptautinis liaudies instrumentinės muzikos festivalis „RIDO 2013“

15 d., pirmadienį, 18 val. Giūmri simfoninio orkestro „Kohar“ solistas Malkhasyan Gagik (dudukas, Arménija), tarptautinių konkursų laureatas Paulas Lukojanovas (guslės, Rusija), Marija Mirovskaja (fortepijonas, Rusija), tarptautinių konkursų laureatė Voroncova Aliona (cimbolai, Baltarusija), Luzanova Anna (fortepijonas, Baltarusija), tarptautinių konkursų laureatė Aistė Bružaitė (kanklės), kanklių duetas: Aistė Bružaitė, Jolita Matkienė, tarptautinių konkursų laureatės liaudies instrumentų ansamblis „Vaivora“: Lina Naikeliéné, Aistė Bružaitė, Aušrelė Juškevičienė, Gediminas Beržonis, Eugenijus Čiplys. Festivalio rengėjas – Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Bilietu kainos – 5, 10 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos G. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina Tiketa.

11 d., ketvirtadienį, nuo 17.13 iki 17.30 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – X Varpu muzikos festivalis: Kaunas-Utrechtas: speciaus internetinis koncertas, Utrechtas sutarties 300 m. paminėjimas. Kariljonu skambins Julius Vilnonis ir Giedrius Kuprevičius.

12 d., penktadienį, 17.30 val. „Kūrybos valandoje“ susitikimas su jaunaja rašytoja, Zigmo Gėlės premijos laureate Ilze Butkute. Kūrybos valandos tema – „Kalba rašytojui – jo skydas ir ginklas“. Kaip jauna kūrėja savo pilietiškumą reiškia kalba, su dvieju knygų autore Ilze Butkute aiškinsis Dovilė Zelciūtė. Iėjimas nemokamas.

Balandžio 13 ir 14 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai. Skambės vokiečių klasinių muzikų Kariljonu skambins Giedrius Kuprevičius.

15 d., pirmadienį, 18 val. rašytojo Laimono Inio jubiliejinis vakaras ir novelių knygos „Ilgas pabūčiamas prieš ausrą“ pristatymas. Vakare dalyvaus: rašytojai Robertas Keturakis, Vidmantas Kiaušas-Elmiškis; aktoriai Olita Dautartaitė, Kristina Kazakevičiūtė, Egidijus Stancikas, Petras Venslovas; solistas Juozas Janušaitis; Muzikos akademijos Sabinos Martinaitytės dainavimo klasės studentai; dailininkas iliustratorius Vladimiras Beresniovė-Vlaber.

16 d., antradienį, 13 val. Kauno menininkų namai kviečia į Nacionalinį M. K. Čiurlionio dailės muzieju (V. Putvinskio g. 55), kur vyks edukacinė meno programa moksleiviams „Diena su Čiurlioniu“. Šiakart Jūsų dėmesiui meninė kompozicija „Mano tu vienintelis, mano Žmogau“ M. K. Čiurlionio laiškai Sofijai. Dalyvaus: aktoriai Inga Mikutavičiūtė ir Saulius Čiučelis, pianistė Eglė Kižytė-Ramonienė. Kviečiame moksleivius ir visus besidinčiuosius čiurlionistiką. Iėjimas nemokamas.

12 d., penktadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejus kartu su A. Baranauskų ir A. Vienuolio-Zukausko memorialiniu muziejumi kviečia į renginį „Antanas Baranauskas ir Maironis“, skirtą Maironio kūrybinio darbo 125-mečiui paminėti. Dalyvaus A. Baranauskas ir A. Vienuolio-Zukausko memorialinio muziejaus direktorius Antanas Verlickas, Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktoriė Aldona Ruseckaitė, Anykščių kultūros centro folkloro ansamblis „Valaukis“. Ištraukas iš Maironio poemos „Lietuva“ skaitys aktoriai Inga Mikutavičiūtė ir Saulius Čiučelis.

Renginys vyks Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13).

18 d., ketvirtadienį, 17 val. Vlado Kalvaičio novelių romano „Sustiprinto režimo barakas“ sutiktuves. Kartu su autoriumi dalyvaus savastrašio „Nemunas“ vyriausasis redaktorius, poetas Viktoras Rudžianskas, knygos išstraukias skaitys rašytoja Irma Labokė, klarinetu geras Valdas Andriuškevičius. Vakarą ves muziejaus direktoriė, rašytoja Aldona Ruseckaitė.

14 d., sekmadienį, 16 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kestučio g. 1) – XXIV respublikinis tradicinių šiuolaikinio šokio festivalis-konkursas „Šoku tau“, skirtas Tarptautinei šokio dienai. Festivalyje dalyvaus „Gijelė“, „Me Gusta“, „Šokio spalvos“, „Vaikystė“, „Vaivorykštė“, „Vaidilutė“, „7 mūzos“, „Smiltelės“, „GS“, „Modus Vivendi“, „Gintaras“, „Inferno“, „Auksinės purienos“, „Feel it“ ir kiti. Neoklasikinio šokio teatras „Releve“ pristatys naujausią šokio spektaklį „Zodiako ženklai“. Renginys nemokamas.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

11 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Kazio Almeno knygos „Lietingos dienos“ pristatymas. Kartu su autoriumi dalyvaus rašytojai Algimantas Bučys, Kazys Saja, žurnalistas Valdas Bartasevičius, leidyklos „Versus aureus“ redaktorė Onutė Gudžiūnienė. Vakarą ves žurnalistas Ernestas Parulskis.

Dėl rašytojo
Valdo GEDGAUDO
mirties, nuoširdžiai užjaučiame gimines,
draugus ir artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

Mirus literatūrinės „Varpu“ premijos laureatui poetui
MARCELIJUI MARTINAIČIUI,
nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą
ir artimuosius.
Literatūros almanacho „Varpai“ redakcija

Mirus rašytojui
MARCELIJUI TEODORUI
MARTINAIČIUI,
nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą,
draugus ir artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

Dėl rašytojo
MARCELIAUS TEODORO
MARTINAIČIO
mirties nuoširdžiai užjaučiame gimines,
draugus ir artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyrius
„Nemuno“ redakcija

In memoriam

MARCELIJUS TEODORAS MARTINAITIS

1936 04 01–2013 04 05

Balandžio 5 d. vakarą po sunkios ligos užgeso rašytojo, poeto, eseisto, vertėjo, žymaus visuomenės veikėjo, vienos iškiliausių dabarties lietuvių kultūros asmenybėi Marcelijaus Martinaičio gyvybė.

Marcelijus Teodoras Martinaitis gimė 1936 m. balandžio 1 d. Paserbentyje, Raseinių rajone. Mokėsi Gervinių septynmetėje mokykloje, Kauno politechnikume išgyjо ryšių techniko specialybę. 1959–1964 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete.

Baigęs studijas dirbo išvairių laikraščių ir žurnalų redakcijose, vėliau dėstė Vilniaus universitete, sykiu vadovaudamas lituanistikos studentų poetiniams susibūrimui „Literatų kalvė“, išugdžiusiems visą būrį šiandien gerai žinomų rašytojų.

Kaip įtakingas, laisvai mąstantis kultūros žmogus, M. Martinaitis savo kūryba ir aktyvia visuomeninė veikla brandino tautinę savimonę, Lietuvos laisvės ir valstybės atkūrimo siekių. Prasidėjus tautiniui Atgimimui, jis buvo vienas iš Sajūdžio įkūrėjų ir Sajūdžio Seimo tarybos narių. 1989 m. kaip Sajūdžio narys išrinktas SSRS liaudies deputatu. M. Martinaitis energingai prisidėjo prie Lietuvos neprisklausomybės atkūrimo.

1992–1997 m. poetas vadovavo Nacionalinių literatūros ir meno premijų komitetui, 2000–2012 m. pirmininkavo Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybai.

Už nuopelnus valstybei ir jos kultūrai apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Kariņinko kryžiumi (1995 m.) ir Lietuvos Neprisklausomybės medaliu (2000 m.).

Kūrybinį kelią M. Martinaitis pradėjo 1955 m. 1962–aisiais išėjo pirmasis eileraščių rinkinys „Balandžio sniegas“. Vėliau pasirodė poezijos knygos „Debesų laiptais“ (1966 m.), „Šaulės grąža“ (1969 m.), „Akių tamsoj, širdies šviesoj“ (1974 m.), „Kukučio baladės“ (1977 m.), „Tie patys žodžiai“ (1980 m.), „Vainikas“ (1981 m.), „Toli nuo rugių“ (1982 m.), „Atmintys“ (1986 m.), „Amžinės tiltas“ (1987 m.), „Gailių raso“ (1990 m.), „Atrakinta“ (1996 m.), „Sugržimas“ (1998 m.), „Pareisiu su paukščiais“ (2002 m.), „Tolstantis“ (2002 m.), „K. B. Itariamas“ (2004 m.), kritikos rinktinė „Poezija ir žodis“ (1977 m.), publicistikos ir eseistikos rinkiniai „Papirušai iš mirusiu lapu“ (1992 m.), „Prilenktas prie savo gyvenimo“ (1998 m.), „Laiškai Sabos karalienei“ (2002 m.), „Lietuviškos utopijos“ (2003 m.), „Tylintys tekstai: užrašai iš raudonojo sąsiuvnio, 1971–2001“ (2006 m.), biografinių užrašų knyga „Mes gyvenome“ (2009 m.), fotoalbumas su tekstais „Marcelijaus margiciai: Velykos su Marcelijumi Martinaičiu“ (2012 m.).

M. Martinaitis yra parašęs pjesių lėlių teatrui, scenarijų Lietuvos kino studijos filmui „Vakar ir visados“ (1984 m.), vertė P. Nerudos, M. Cvetajevos, E. P. Rummo, M. Čaklajo, T. Transtromerio ir kitų poetų eileraščius. Jo poezijos knygų išleista anglų, baltarusių, bulgarų, estų, latvių, lenkų, norvegų, prancūzų, rusų, švedų, ukrainiečių kalbomis. M. Martinaičio kūryba ivertinta daugeliu premiju: 1975 m. tapo Poezijos pavasario laureatu, 1998 m. apdovanotas Nacionalinė kultūros ir meno premija, 2007 m. už literatūros laimėjimus paskirta tarptautinė Baltijos Asamblejos premija.

Lietuva liūdi netekusi ypatingo, visos Tautos meilę ir pagarbą pelniusio kūrėjo, visuomenininko, tauraus ir šviešaus žmogaus, savo žodžio, savo buvimo išmintimi veikusio mūsų kasdienybę. M. Martinaitis buvo pilnas Lietuvos.

Poetas balandžio 8 d. palaidotas Antakalnio kapinėse.
Valstybinė laidojimo komisija

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienu redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakučiūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistika)

Aldona Žemaitytė (publicistika)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RĒMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

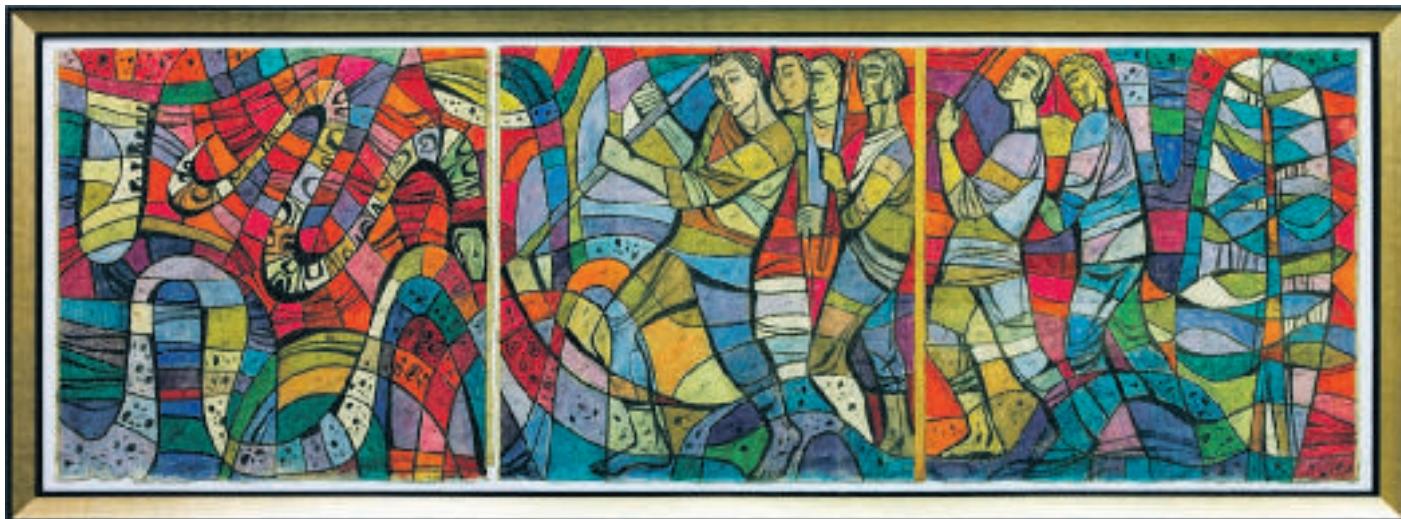

SPAUDOS, RADIOS IR
TELEVIZIJOS RĒMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

„Eglė Žalčių karalienė“.

Balandžio 4 d. Nacionaliniame Kauno dramos teatre atidaryta Adolfo Valeškos vitražų projektų paroda, kurią surengė dailės galerija „Aukso pjūvis“. Tapytojas, vitražistas, dekoruotojas, scenografas, meno bei kultūros tyrinėtojas, bažnytinio meno saugotojas... Apžvelgiant kūrybą bei biografiją galima būtų ir toliau vardyti, tačiau svarbiausia, jog palikta ne tiek jau mažai reikšmingų darbų, tik jie nepelnytais primiršti. Gal todėl, kad tuometinės Kauno meno mokyklos auklėtinis vėliau pasitraukė į Vakarus – Vokietiją, paskui – į Jungtinės Amerikos Valstijas – ir ilgus metus ten dirbo.

A. Valeškos palikimą sudaro tapybos darbai („Išvyka pavasarį“, „Natiurmortas su rožėmis peizažo fone“), blausaus sidabrinio kolorito portretai („Senas vyras“, „Jauna moteris“, „Juozas Keiliotis“, „Ritutė“), scenografijos darbai ir kita. Tačiau reikšmingiausias palikimas – spalvingi vitražai. Teatro fojė surengtoje parodoje, kurią galite apžvelgti nuoje į spektakli, eksponuojami aštuntojo dešimtmečio menininko vitražų projektai, tapytí pastele ant popieriaus.

„Žiūrovui gali kilti klausimas, koks projekto (paruošiamomo) būsimo, dažniausiai didelio formato vitražo) santykis su savarankišku meno kūriniu? Eskizą galime laikyti pirmuoju, o projektą – paskutiniuoju kūrybinio proceso etapu, kai dailininkas jau racionaliai pasirinko, apsisprendė, kurį variantą įgyvendins medžiagoje. Todėl vitražų, taip pat mozaikų, gobelenų projektai dažniausiai būna natūralaus dydžio ir dažnai vadinančios tiesiog kartonais, paprastai atliekami guašu, tempera, aliejumi“, – teigia menotyrininkė Ramutė Rachlevičiūtė.

Iš tiesų intriguoja stebėtojo vaizduotėje kylanti įtampa tarp to, ką jis mato realiai piešinyje ir nuspejamame vitraže, kurio skaidrumas, šiek tiek pakitus koloritas sukuria visas kitą vaizdą. Spalvų numerėliai, išlikę kiekviename vitražo projekto langelyje, teikia spontaniškumo, leidžia pasiusti menininko darbo proceso stebėtoju. Tačiau ne tai svarbiausia – čia kuo puikiausiai skleidžiasi svarbiausios dailininko temos, dekoratyvumas ir savita estetika, net ilgai kuriamo kūrinio monumentalumas.

Čikagoje menininkas įsteigė vitražo ir mozaikos studiją, kuriuo vykdė monumentalios dekoratyvinės dailės užsakymus įvairių konfesijų maldos namams, todėl religiniai motyvai kūryboje buvo neišvengiami. Kaip ir gotikinė rožė, keistai įsiliejusi į modernaus dailininko kūrybą.

Šalia jų – liaudies naratyvo simboliai ir braižas, pasakų, legendų motyvai, kuriems vitražo stilistika suteikia naujų atspalvių. Vienose darbuose pastebime išlikusį tapybos darbams būdingą spontaniškumą, kiti savo griežtomis linijomis artimi grafikai, trečią dekoratyvumas primena taikomojo meno stiliumi. Visa tai ir dar daugiau suspėsite atrasti spektaklio pertraukos metu.

„Šv. Kazimieras“.